И 75

Його не осягнути словом

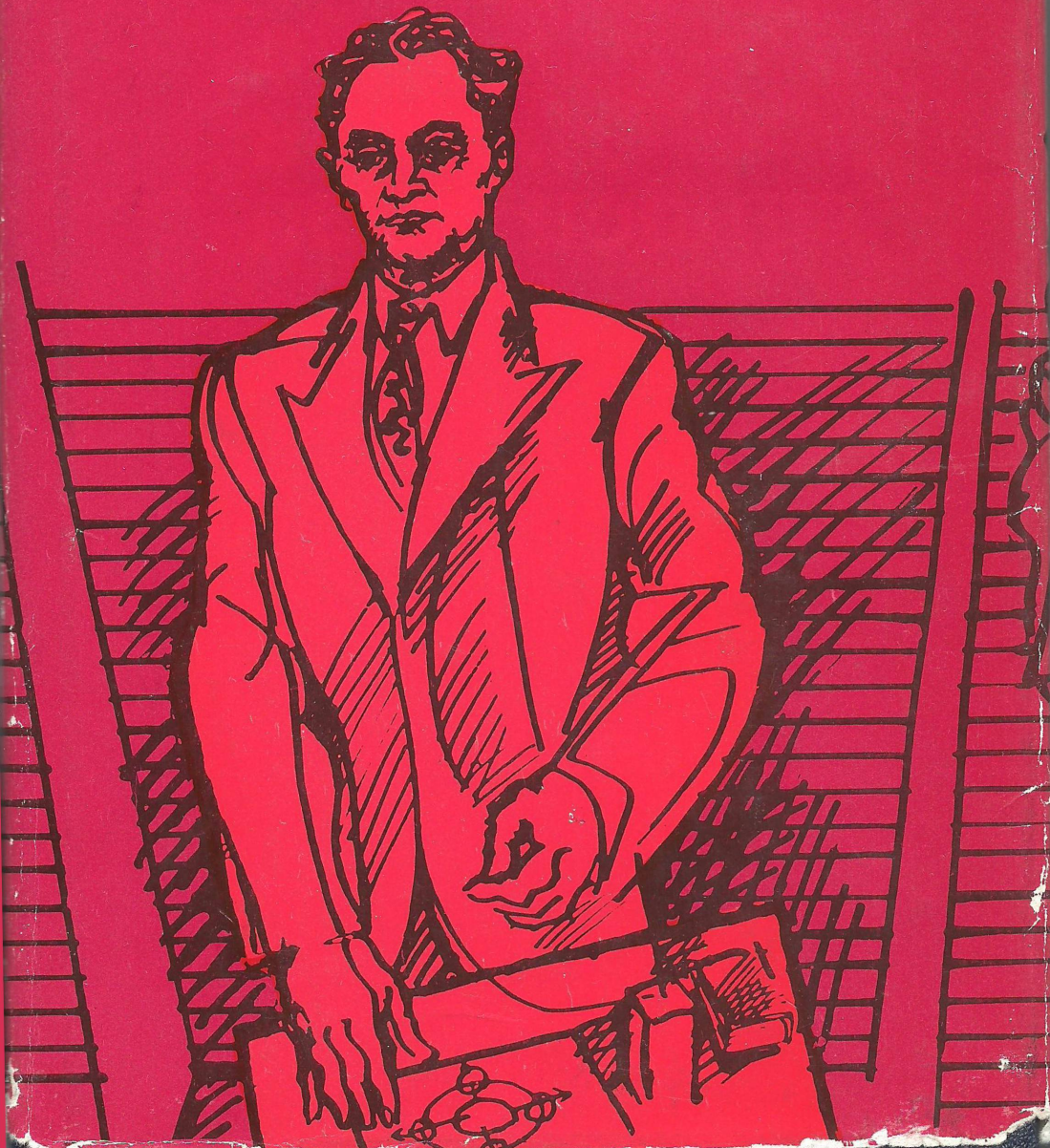

Його не осягнути словом

Той в стих не се побира

Стихове за Георги Димитров

Його не осягнути словом

Вірші про Георгія Димитрова

Художник
Петер Рашков (НРБ)

Одеса «Маяк»
Варна «Георги Бакалов»
1982

Сб1
Й175

Коллективный сборник произведений болгарских и советских поэтов посвящен 100-летию со дня рождения Георгия Димитрова. В книгу включены стихотворения о неразрывной братской дружбе советского и болгарского народов, Коммунистической партии Советского Союза и Болгарской коммунистической партии, пролетарском интернационализме. Иллюстрации болгарского художника Петера Рашкова отражают основные вехи биографии Георгия Димитрова.

Упорядники:
ЄВТИМ ЄВТИМОВ,
ПЕТЕР АНДАСАРОВ (НРБ),
АНАТОЛІЙ ГЛУЩАК (СРСР)

Переклади з болгарської за редакцією
ДМИТРА БІЛОУСА

Й $\frac{70500\text{-}029}{M217(04)\text{-}82}$ 47.82.4701000000

© Видавництво «Маяк», 1982, упорядкування, переклади з болгарської, художнє оформлення

СЕРГЕЙ НАРОВЧАТОВ

МАНИФЕСТ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ

5

Пусть шествует неистребимый страх!..
Вам поздно звать спокойствие
на помощь.
Он в вас самих.
Он разбивает в прах
Все замыслы твои, земная полночь.

Сто лет подряд твердите вы о нем,
И, давний, он опять встает,
как новость,
Повсюду, где не сыщешь днем с огнем
В потемках затерявшуюся совесть.

И перед ним бессилен Белый дом,
Тот Белый дом, что перестал быть
белым

6 С тех самых пор, как квартиранты
в нем
Наш белый свет марают черным делом.

Страх сотен перед гневной мощью
масс
Ввело в закон двадцатое столетье...
Хотел бы я, чтоб видел старый Маркс,
Как мы сейчас бушуем на планете!

Дорогой битв, через хребты преград,
Вслед за тобой,
Советская отчизна,
Неисчислимый движется отряд,
Как ставший плотью призрак
коммунизма.
Огромен человечий океан,
Ни края не сыскать ему, ни меры,
Но снова:
«Пролетарии всех стран!..» —
Встает над ним как грозный символ
веры.

Так бойтесь же!.. Тропа времен **7**
пряма,
И наш отряд, что вдаль по ней
шагает,
В бои ведет история сама
И нашими руками
побеждает!

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

8 БОЛГАРІЯ

Привіт Болгарії, що пута вікові
В священній боротьбі розбила вщент, навіки,
Що виноград ростить і рози на крові,
Яку пролив народ, у єдності великий!
Уклін Болгарії, що кожну п'ядь землі
Трудом запліднює і орошає потом,
Що прапор рівності підносить на крилі...
Доземний мій уклін болгарським патріотам!
В погоду і грозу з братами поруч ми,
Ми разом проти всіх устоїмо ударів.
Наш — Левський, Ботев — наш, і славні між
людьми
Герої вільності — Димитров і Коларов.
Хвала Болгарії, що в пісні зберегла
Страждання, радощі і вікопомні дії!
Вона росте й цвіте — і крилами орла
Соціалізму стяг над нею гордо віє.

Безсмертя

Безсмъртие

БОЖИДАР БОЖИЛОВ

ДИМИТРОВ

11

Як Димитрова загримлять слова
з трибуни звуком весняного грому,
до зір його сягає голова,
і думка людське море осява,
і жест його знімає всяку втому.

Над містом — ночі темне полотно.
Затихли голоси й вітри печальні.
Арешти. Страйк. На думці в нас одно.
Це Вересень. Повстання знамено.
Це битва починається безжальна.

І постріли. І фабрики гудуть.
Червоні зорі світяться над нами.
І смерть не зможе нас тепер зігнуть.
Торує Димитров незнану путь,
натхнений Іллічевими словами.

Зростає клас. І шлях новий проліг
для моряка, що нині — сміліий кормчий.
Він в Лейпцігу фашистів переміг[1].
За ним мільйони дужих, молодих,
а ворогів уже від страху корчить.

Його ім'я повторює Мадрід,
воно повсюди трудареві рідне
як заклик до борні, як динаміт,
що зрушить той страшний продажний світ
і для народів сонячно розквітне.

Його ім'я — у шумі знамена,
в закличній пісні пролетаріату...
Туман... Стіна кривава, цегляна.
Ім'я — неопалима купина
в очах борців, яких ведуть на страту...

І ось він: повен щастя, ясноти,
народне море охопив очима.
Рости, жаданий світе наш, рости!
Нові заводи прагнуть висоти,
Балкан підперши дужими плечима.

Шугнуть вітри по молодих житах,
бузковий цвіт запахне край дороги.
Вночі вже не закряче чорний птах,
не знищать батька в сина на очах,
і не зайдеться серце від тривоги...

Говорить він — і розцвітає край,
над містом — пісні всемогутній клекіт.
За Димитровим у думках злітай.
За Димитровим! Все борні віддай,
щоб певно йти та бачити далеко.

ЄЛИСАВЕТА БАГРЯНА

ДИМИТРОВ ПОВЕРТАЄТЬСЯ

13

Додому повертається Димитров.
Лиш другий раз — і вже останній раз.
Звисає чорний креп під тихим вітром.
Сурмлять сирени траурні весь час.

Димитров повертається додому.
Народ, кому так зичив він добра, —
чоловіки у колі заводському,
жінки, юнацтво, навіть дітвора —

його стрічають не з піснями — плачуть...
І жалібного маршу тихий плин...
А він тепер не чує їх, не бачить,
наш вождь, наш рідний робітничий син...

Замовк герой народний, дужий, сильний.
А голос Лейпціга у грізний час,
його могутній голос, гордий, вільний,
що знявсь над мракобіссям, не погас.

О ні! Не мертвий він. Це він говорить,
до людства лине слів його яса.
Ні, він живе, дерзає, будить, творить,
і з ним народ наш творить чудеса.

Димитров повертається. І знову
в кипучім вирі мирного життя
вивершує прийдешнього будову
і кличе у щасливе майбуття.

14

КРУМ КЮЛЯВКОВ

РОЗСТРІЛ

Ранок свіжий і сріблистий,
тихі пагорби лісні.
Попід льодом струмінь чистий
плаче, ніби уві сні.

Біля виритої ями
двоє смертників стоять.
Очі в очі зазирають —
і сердець не роз'єднать.

Сяє погляд кришталевий,
наче промінь весняний.
Що очам говорять очі —
сам не знає кат страшний.

Перед тим як залп розтявся,
як проллялась чиста кров,
гучно крикнули обидва:
— Хай живе наш Димитров!

Грім. Упали в рів глибокий
закривавлені тіла,
і солдатам застилає
очі димчаста імла.

Але в кожного у серці
б'ється схована любов,
кожне серце тихо-тихо
повторяє: «Димитров».

16

Ранок свіжий і сріблистий,
тихі пагорби лісні.
Попід льодом струмінь чистий
плаче, ніби уві сні.

1935

ІВАН НИВ'ЯНИН

ІМ'Я

Його ім'я мов клич лунає
У битві з ворогом всякчас.
Воно вогнем відваги сяє
У серці кожного із нас.
...Коли січуть дощі осінні,
А вітер гострий, мов терпуг;
Коли в бою осколком міни
Поранений смертельно друг;
Коли крізь кулеметну зливу
Через пристріляний байрак
Повзе з донесенням важливим
У месницький загін ятак[2];
Коли смілива партизанка
Зустріне милого живим
І біля вогнища до ранку
Голубить поглядом ясним;
Коли повстання вирішальне
Готуємо в гірських лісах, —
Могутнє, людяне, скрижальне
В усіх те ймення на вустах.
Йдучи на бій за волю краю
Мов грізну клятву знов і знов
З любов'ю сина промовляю
Ім'я величне — Димитров!

Балкан, 1944

ЛАМАР

ЛІТА

18

Скільки літ, боже мій, промайнуло, не встежити,
та росте боротьба, не втиха ні на хвилю —
мужні люди проходять в колонах безмежних,
вслід їм дивляться діти із усміхом милим.

А було колись: сонце над захід причахло,
а на площі в Софії горласто, ударно —
за семи в нас трибунами схід розпанахали
сім сміливих ораторів, що свободою марили.

Пам'ятаєте, друзі, як люди наринули,
біля церкви в кутку розмістилися титарі,
розвівалась оратора чорна чуприна —
то друкар був, товариш Георгій Димитров[3].

Не якийсь романтизм, не абстракції вичахлі,
робітник дослухається — адже настане
трохи краще життя на всіх наших поріччях,
на стражденій землі, що за війни відстала.

І тоді наш народ зажадав уже істини,
грізне небо з-над Вітоші сяло збунтовано —
всі проходи блоковані, площі розхристані,
і пішли від катів ми дорогами-сховами.

Край Берковіці — розстріли: люди загинули[4],
до Дунаю долинула звістка жахлива;
піп Андрей вів селян потайними долинами[5],
вкрилась мороком наша вітчизна бунтлива.

20

Та постав перед світом, зустрінутий масами,
рицар Лейпцігу, гідний найвищого захвату.
Це ж удар по фашистському іконостасові,
гідний приклад борцям і зі сходу і з заходу.

Йде легенда в народ, нові ранки розбурхує,
про героя легенда — крізь роки розвихрені,
і вертається знов він під скрегіт і гуркіт,
наш друкар і товариш Георгій Димитров.

Скільки літ, боже мій, промайнуло, не встежити.
боротьба ж наростає над світом важуча;
селянин поглядає на поле безмежне,
поруч з ним робітник виступає рішуче.

І встає наш народ героїчний воістину,
що в труді і в бою свою долю зміг вибороть;
засвітилась на грудях зоря промениста,
як роса на світанку осяює папороть.

НИКОЛАЙ МАРАНГОЗОВ

ДИМИТРОВ СЕРЕД НАС

21

Лист календарний відриваєш: друге липня![6]
І згадуєш червоно-чорний колір площ —
За хмарами густими сонце сумно сліпне,
Над рідним краєм нависа тужливий дощ.

Умить, як жниварі на колективній ниві,
Серпи здійнявши, віддали палкий салют,
У клятві вірності скорбота наша сива
Переросла в нову незвідану могуть.

І нині свято жнив. У сонці золотому
Шовковий килим нив без краю і без меж.
Голублячи стебло, ступаєш ти по ньому —
Між нами знову ти, учителю, ідеш.

Порадуйся йому — це поле урожайне
Віддячує стократ за труд наш нелегкий:
Он випливли навстріч тобі нові комбайни,
Наповнені зерном ідуть грузовики.

Чи зміг би ти тепер Добруджу упізнати?
Якби на півночі крилатий зір спинив,
Ти б там уздрів Брашлянський край багатий,
Між лісосмуг широкі гони буйних нив.

А там, на півдні, край Маріцької долини,
Ти й рідне місто не впізнав би вже, мабуть:
Гримлять в заводі етернітовім машини,
Стрімкі будови біля Маріці встають!

22

У кожен подвиг наш закладене навічно —
В машині, в книзі, в мармурі будов —
Улюблене ім'я, пресвітле і величне,
Сіяє, мов зоря:
живий наш Димитров!

НИКОЛА ФУРНАДЖІЄВ

БЕЗСМЕРТНИЙ

Вдягніть у траур стяги бойові:
Помер наш вождь, великий син народу,
Що, мов орел, крізь битви грозові
Привів країну рідну до свободи.

Печаль гнітить жорстоко нам серця,
Стискає біль глибокий наші груди:
Для кожного він був зразком бійця,
Товаришем, таким простим і мудрим.

Робітники приховують в очах
Сльозу, долонню грубою прикриту,
І, опустивши голови, мовчать,
В один потік могутній міцно злиті.

І хай печаль нам душу обпіка —
Безсмертний він, живі його ідеї,
Бо він живе у вірному ЦК
Сміливістю і мудрістю своєю.

Живе! І нас веде у майбуття!
І в гордому, величному поході
Пребуде світочем його життя
На всі часи для рідного народу...

КРУМ ПЕНЕВ

У ВІРШАХ ПОСТАТІ ТВОЄЇ НЕ ВМІСТИТЬ

24

У віршах постаті твоєї не вмістить!
Ти вірив у свій край, і вірив у свободу,
І через ріки крові і потоки мсти
Нескорений дивився у майбуття народу.

Героя іншого я між болгар не знав,
Щоб так кипів у боротьбі, в життя жаготі,
Що так лункого ляпаса давав
Правицею твердою будь-якій підлоті.

Для нас ти людяним зостався на віки,
Твоя душа — то джерело любові й дії,
Твої думки — твого народу це думки,
Ти обпалив наш край вогнем борні й надії.

Скажи, чи є щось неможливе наяву.
Для нас, котрі з Димитровим в душі зростали.
З тобою вирівняєм стежку ми криву
У шлях широкий, за який разом повстали.

Тобі належать руки наші і серця
Як батькові. Все можеш в будь-якому ділі,
З тобою проти тьми нам битись до кінця,
Подвійну силу вкладемо в нові будівлі.

Вперед ведеш ти нас через бескеття літ.
Не про спочинок думать, не стоять на місці!
Щодень догнати хочемо прекрасний світ,
Що світиться у батьківській твоїй усмішці.

ХРИСТО РАДЕВСЬКИЙ

СЕРЦЕ ДИМИТРОВА

26

Не для нього притулок — гробниця,
де врочисто дзвенить тишина.
Його серце не може спиниться,
не скує його смерть крижана.

Його серце — в серцях у найдужчих,
що в пориві стукочуть однім;
його очі — в очах невсипущих,
у неспокої їх молодім.

Його серце — у стуку моторів,
де йому пульсувати дано;
в надрах тих чорноземних просторів,
звідки хліб наш, і сталь, і вино.

Сила пульсу його титанічна
кров по жилах країни жене,
і квітує земля моя вічна,
у вбрання одяглась весняне.

Б'ється серце країни всієї —
смерть не візьме його крижана —
в наших грудях, а не в Мавзолеї,
де врочиста дзвенить тишина!

1962

КРУМ ВИЛКОВ

ДИМИТРОВ

28

Не згадки-розмови заплічні,
Що в наших відлунюють днях.
В кварталі робочому вічність
Димитров різьбив у серцях.
У миті гартується вічне, —
І в тому упевнився я,
Адже іще учнем заклично
Шептав його славне ім'я.

Те свято було мов учора,
І видався день на добро.
У клубі народному збори
Скликало партійне бюро.
Старим хвилюватись і юним,
Бо вість наче буря гряде:
«Сьогодні на клубну трибуну
Георгій Димитров зійде!»

За Люлін заходило сонце,
Але од вечірніх пісень
Займалося клубне віконце,
Новий починаючи день.
Такого ніхто не забуде...
Шумів переповнений зал,

Стікалися ріками люди
У наш не центральний квартал.

Юрба і мене підхопила,
Весела, бадьора, швидка.
До клубу внесла мене сила,
Неначе краплину ріка.
І стіни розсунули межі
У клубі, що пусткою чах.
І гасло з трибунної вежі
В людських заблищало очах.

«В Росії пролетаріату
Вдалося здолать ворогів.
Настане година розплати
І в нас... Повставай на катів!»
І вибухнув зал у стихії,
Здригнувся од вигуків світ:
«Вітання Радянській Росії!»
І «Леніну слава й привіт!»

Роки за роками минали,
А з нами вождя не було,
Та де він проходив, квартали
Гукали недолі на зло:
«Настане ще день для розплати,
Готуймось на праведний бій!»
І ворог загине проклятий,
Хоча в нелегкій боротьбі.

МЛАДЕН ІСАЄВ

ДИМИТРОВ

30

Місто у прозорій білій тиші спить,
він же — в майбуття думками лине.
Бачить: греблі, вод ясну блакить
і в цехах співаючі машини...

А на горизонті — молоді міста...
В нього мрія вірою зігріта:
за десятиліття — справа не проста —
встигнуть те, що інші за століття.

На папір лягають пломінкі рядки
про життя розкутої людини.
Виростають плани з-під його руки
як поема радісної днини.

Над столом високе нахилив чоло.
Дихає цієї ночі тяжко,
скільки ж то запеклих сутичок було
з ворогами за літа звитяжні...

У глибокій тиші знишкло все земне.
Зорі та сніжинки срібно світять.
Він поривно дише, мислить, не засне,
щоб спокійно спалось нашим дітям.

ВІЧНИЙ ДИМИТРОВ

Тепер збагнув я до кінця, вважай
Безсмертя простого могутню силу:
На цілу ти планету пролунай,
Вона ж, від себе відколовши брилу,
Увічнить в білім мармурі тебе.
Над полюсами твою постать світлу
Вона підніме в небо голубе,
Зіллєшся з ним і станеш мислю світу.
Засвітиться безсмертям твоя путь,
Камінчик кожен, крихітка мізерна,
Глибоко в людські душі западуть
Великих заповітів твоїх зерна.

Одне тевтонське місто непримітне
Зробив ти в битві центром опертя.
В той день, що нині скрізь відомий світу,
Те місто почало нове життя.
Одна мала країна десь маліла,
Оскільки ж рідною тобі була,
Над сушею й морями задзвеніла
І в світле майбуття своє пішла.
Було і буде так у будучині,
Бо ти — політ орла в височині.
У всіх вождів, у всіх поетів нині —
Є частка твого серця у борні.

ВЕНКО МАРКОВСЬКИЙ

ОРЛИЦЯ

32

Балкани темніють. На Бузлуджі сонній
над урвищем юна Орлиця не спить.
І зір її тоне в пожежі бездонній,
а серце недремне зове у блакить.

Зрина над шпилями, зорить над землею,
розправивши крила у гордий політ.
Та хмара гранітна встає перед нею,
і гуркіт досвітній наповнює світ.

Орлиця ширяє... А м'язи сталеві —
в житті не забракне ні волі, ні сил.
Ген труби фабричні всміхаються дневі...
Енергія в грудях, у помаху крил...

Сиділа над змореним мирним мотором,
у шахти підземні вглибала углиб,
і серце чутливе проймалося горем,
палаючи в стінах холодних колиб.

В борні виростала... А ніч, наче туча,
у мороці дикім важка, потайна.
Країна як рана, нестерпна, пекуча, —
над рідним Балканом гриміла війна.

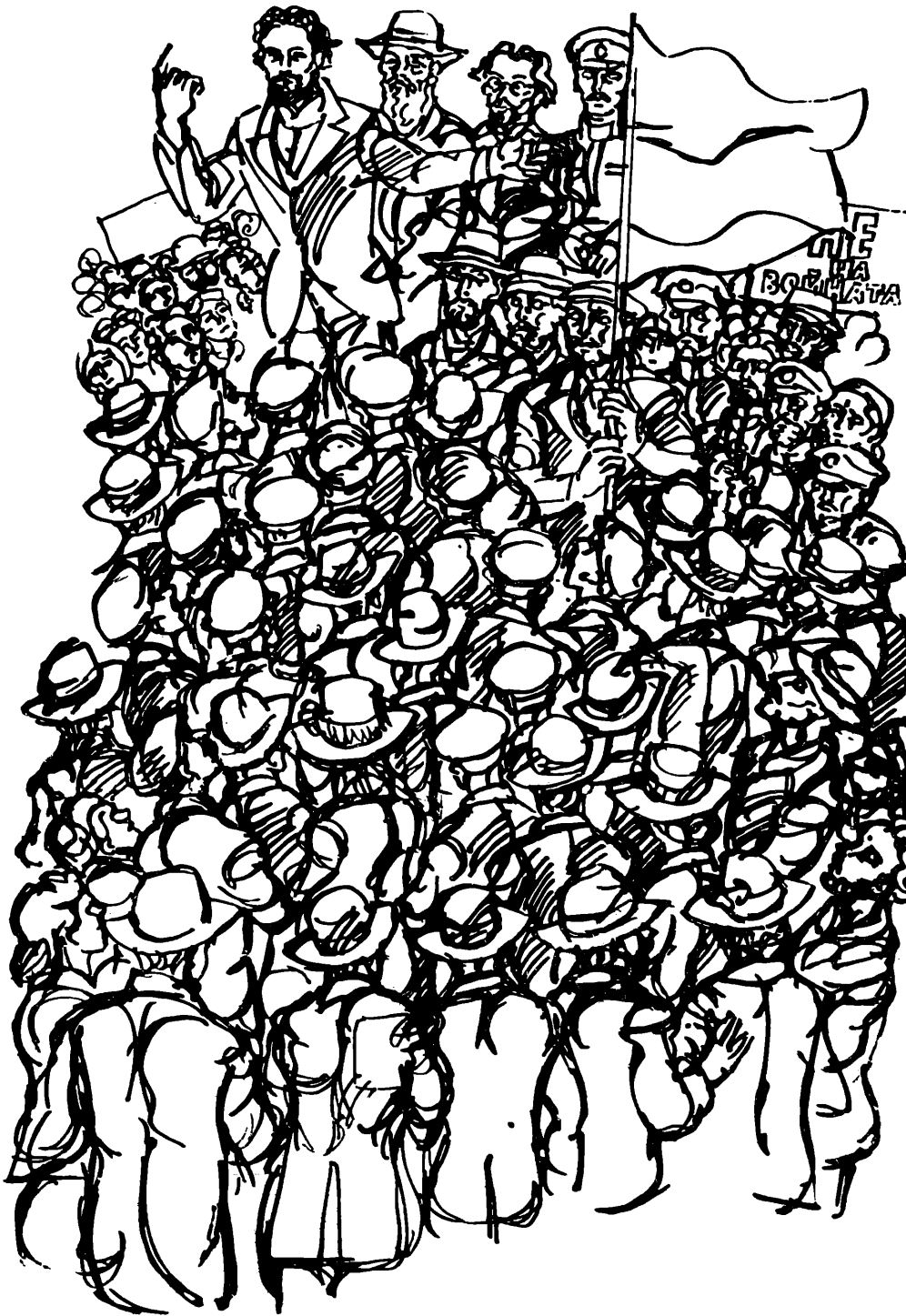

І Дядо[7] з'явився в ті дні незабутні,
і з Майстром[8] під стягом народ свій повів.
А дух полум'яний, а слово могутнє
накреслили шлях до нових берегів...

34

На півночі битва з пітьмою ведеться,
вогонь-бо Червоний приніс Прометей;
збудована в битві Радянська фортеця
на радість і щастя всіх чесних людей.

У блискавках далеч безмежна, безкрая,
орли у шинелях злетіли на клич, —
крізь бурі і грози повстала Владая[9]
у цю глибоченну, в цю бронзову ніч.

І взявшись за руки на вірність, на витрим
робочий підвівся за власні права.
І Перник[10] завмер: полум'яний Димитров
звернув до страйкуючих мужні слова.

А брижі, як зморшки, на тужній Маріці.
Димитров, Коларов — стоять до кінця.
Кайдани бряжчать у зловісній темниці,
тривога пронизує чесні серця.

І Вересень смілий — хрещення криваве —
відкрив переможну, невидану путь.
Димитров, Коларов, гуртуючи лави,
вже ленінську мудрість і волю несуть.

Тому торжество ворогів передчасне.
Хоч люди й стогнали в кривавій імлі,
хоч рани болючі в народу й не гасли,
хоч слізьми й умиті простори землі.

35

Не спала Орлиця. Жахливої ночі
вселяла бадьорість в розбиті серця.
Скривавлені крила і в неї, та очі
світили й тоді, як могутні сонця.

У бурях орлині гартуються крила.
Народ ворогів лиш у битвах боров.
У битві зростає героєва сила,
і шлях його в битві позначує кров.

І знов над Орлицею бурі і хвижі,
і знов вона рине крізь люту злобу,
де в Лейпцігу звірі, роз'ярені, хижі,
свій гноблять народ у машинну добу.

Не виїло очі Орлиці туманом —
іскрились і набрід стопили, як лід.
Рожденна Балканом, звелася титаном,
крицевим ударом збудила весь світ.

Наступниця слави в Обориштi[11] давнім,
у Бузлуджі[12] гордо накреслила шлях,
вела свою пісню із молотом славним,
сіяла серпом на пшеничних полях.

А кров уже знову народ заливає,
над краєм родимим нависла чума;
від шибениць знову просвітку немає,
і груди стискає гнітюча пітьма.

36

Червоний пливе корабель у буранах
туди, де висяює сонце само.
Людина з Кремля у морях-океанах
сміливо тримає могутнє кермо.

Дванадцята б'є! Та Орлиця в двобої.
В горнилі гартує залізний свій стан.
Ще будуть легенди, ще будуть герої,
і стане сама як могутній вулкан!

ВЕСЕЛИН АНДРЕЄВ

БЕЗСМЕРТЯ

37

Смерть...
Димитров...
У тебе — рана,
тебе гнітить скорботний час.
Людина, що в тобі віддавна,
живою не прийде до нас!

Нестерпний біль росте у тиші,
і мука простелила путь,
і мужні сльози, найчистіші,
обличчя крають і печуть.

Він дбав про край свій, увібравши
у себе долю сіл і міст,
і в наших думах буде завше
стоять живим, на повен зріст.

Але вернуть його несила!
Народе мій, не будь сумним —
у партії, що народила
його, ми стрінемося з ним.

2 липня 1949

БОГОМИЛ РАЙНОВ

ДИМИТРОВ З НАМИ

38

Не лиш сердечний стук розшматували тюрми,
А серце, що жило свободі завдяки,
Й любов свою несло під будівничі сурми,
І в мріях світ звело не на хисткі котурни,
Втомилося й мовчить, мов слухає віки.

Та ні! Жорстокий світ любові не остудить,
У кого заодно життя і боротьба.
А заглушити спів, який повторять люди,
Що входить вільно так, мов дихання у груди,
Заборонить його спроможне зло хіба?

Тому і погляд твій для нас як вічна совість.
І пульс сердечний твій мов робітничий марш.
Співзвучність наших дум в борні не випадковість,
В мільйонах днів нових життя майбутня повість,
Це наш рішучий бій — це бій останній наш.

Радіють марно всі недобитки-бандити
З плачу, що у собі народ переборов.
Нового на землі ніколи не спинити,
І в партії завжди, як і в народі, жити
Ти будеш все життя, товариш Димитров.

ВАЛЕРІЙ ПЕТРОВ

ВИПАДОК ЗА КОРДОНОМ

За кордоном, болюче відчувши одразу
тягар самотини в юрмі барвистій,
включаю радіо... Диктор розказує,
як владу брали німецькі фашисти.
Твердо карбуються завчені фрази
про Лейпціг, бензин і пожежу в рейхстазі,
цитуються обвинувачення й захист,
розпитують свідків при аудиторії...
Мовляв: ось який об'єктивний Захід
у найскладніших питаннях історії!
Та я відчуваю провал несусвітній:
ні слова про Димитрова!
І я своїм власним вухам не вірю!
Я задихаюсь, немов у вирі!
Нема його... Зовсім! Ніхто не згадав!
Наче й не жив, не горів, не страждав!
Правлять про Герінга, Геббельса, Гесса,
про Ван дер Люббе — знайома меса...
Та кожне слівце — брехня, полова,
бо нема Димитрова!
І я, святотатством підлим проралений,
відчув, як у цій глибочезній провалині,
нещадно здираючи брехень коросту,
встає Димитров — велетенська постать,

і вже не Герінг, а ці профашисти
тремтять перед словом його вогнистим —
їм, ницим і підлим, знову і знову
від страху, либонь, відбирає мову!..
Й відчулось, як миттю на серці відлигло,
як радості сльози на очі набігли:
у цих супостатів снаги ж небагато,
коли Димитрова їм страшно й згадати!

ДОБРІ ЖОТЕВ

СКОРБОТА

41

Які шляхи розгрузлі і важкі!
У серце тихо заповзає горе,
І ятрить душу лаконічний лист:
«Ох приїзди: маленька наша хвора!..»

...І ось навстріч мої товариші —
Ідуть, ідуть печальною сім'єю.
І в розпачі я кидаюсь до них:
«Моє дитя!? Що сталося із нею?..»

Скорбота гостро стисла їм уста,
І кожний з них ні-ні і сльози витре.
Так тяжко вимовляються слова:
«Хіба не знаєш, нині вмер Димитров...»

...Пробач, дитино, батькові, пробач:
Сум по тобі, що мучив нездоланно,
Весь розчинився у страшній біді,
Як велетенські ріки в океані.

Про неї навіть ще не знаєш ти,
Як про багато що у цьому світі.
Але щодня, щомиті на роки
Дорослішають і мужніють діти.

Ти виростеш, і разом з усіма
Дзвінкі пісні співатимеш у свято,
І зрозумієш, що то є життя
І чом сьогодні сльози душать тата.

42

Ти взнаєш, як у Лейпцігу наш вождь
Здобув над ворогами перемогу,
Як ради тебе, ради всіх людей
Не знав спочинку в праці до знемоги.

Як не могло ніщо його спинить —
Ні труднощі великі, ані втома.
І він довіку буде вже як свій,
Як рідний з рідних у трударському домі.

І вже коли судилось на віку
У боротьбі спіткнутися чи впасти,
Його рука підтримає тебе
І не лишить самотньою в нещасті.

І ти його ідеї і думки
Вважатимеш свого життя девізом
І в світлому гурті його синів
Щасливою увійдеш в комунізм...

НИКОЛАЙ ЗІДАРОВ

ЦЕ Б ЗУСТРІТИ ДИМИТРОВА...

Гордий був і видющий на диво!
А душа — мов прозорий потік...
Це б зустріти його
й шанобливо
уклонитись хоча б віддалік.

Перед бурями віку несхитний,
він уважно похилить чоло,
й перекинемось
словом привітним —
тим, що нас, незнайомих, звело.

І від мови його запалають
сум і морок — вогненним кущем;
в серці —
мужності струми заграють
і діяння прокинеться щем.

Він підставить чоло вітровію,
і прихилить бузок
з вишини,
й про квітневі повідає мрії,
від яких пахне цвітом весни.

Я йому розкажу, як яристо
поле маків червоних
горить,
як в сьогоднішніх звершень намисті
і моя намистинка іскрить.

Він послухає — й думка чутлива
вмить пониже
наш буряний вік...
Ех, зустріти б його
й шанобливо
уклонитись хоча б віддалік.

ОКТОМВРИ ЛЕНИН

ДИМИТР МЕТОДІЄВ

ПРИСВЯТА

46

Роки далекі, пережиті нами,
для вас вони — давно минулий час.
Настануть дні і тільки сторінками
розмови щирі поведуть про нас.
Прекрасна юнь, димитровська надіє,
у книгах віра в тебе пломеніє,
у них наш голос пристрасно дзвенить,
тобі минуле наше воскресить —
діла, омиті праведною кров'ю,
де кожне слово кличе до мети,
і під знамена наші станеш ти
із нашою ненавистю й любов'ю.

Ми вірим вам, та віра незборима
світила сонцем в безпросвітній тьмі
у дні, коли за кожними дверима
чигала смерть на нас, коли в тюрмі
із наших одиночок сни втікали,
і коридори вдосвіта стогнали,
коли кати ішли, по нас ішли
й на розстріл в передсмертний час вели.
Наш голос нерозстріляний підносить
живих, на бій із ворогом зове.
Страждаємо, та кожен з нас живе
в ім'я прийдешнього. Цього нам досить.

Нове будуємо. Ні слова жалю,
хоч не один з нас ляже тут кістьми,
щоб лиш уверх будова ця зростала,
яку з любов'ю будували ми.
Ми боремось — крізь люті буревії
несем свої найкращі юні мрії.
Ще чорна паща смерті не одне
кохання нерозквітле проковтне.
Та що там! — Наша молодість багряна
в борні, в боях минула не дарма,
і в нас жалю ні крихітки нема —
хай ваша молодість на зміну стане.

Розправила Вітчизна рідна крила,
як та казкова квітка розцвіла!
Нас — одчайдушних партія водила
в похід, у бій нас партія вела,
як і колись, дорогою стрімкою
знов партія веде нас за собою.
Сьогодні ми такі ж, як і тоді, —
замріяні, сміливі, молоді!
І ми щасливі, вміємо цінити,
що народились у великий час,
коли Димитров був на чолі нас,
ми в спогадах про нього будем жити!

ЦВЄТАН АНГЕЛОВ

ДИМИТРОВ

48

У серці рідної країни
людина, вождь і друг лежить.
Як пал димитровський, пломінне
життя в нас
день і ніч
кипить.

І в полі, де невтомні жниці,
і в залах пленумів ЦК —
палка Димитрова правиця,
простерта в будучність рука.

Усюди свій, у дружнім колі,
скрізь, де кипить життя нове:
на фабриці,
заводі,
в школі —
в серцях і мріях
він живе.
Димитров — світ в ясних обновах,
і мир, і щастя,
і добро;
він — у партійних настановах,
у мудрості Політбюро.

Димитровський вогонь палає
в серцях прославлених людей,
сяйними райдугами грає
в червоних галстуках дітей.

Ростуть, мужніють, линуть діти,
орлята — до вершин орла.
Його діла — це заповіти,
а заповіти —
це діла.

ДАВИД ОВАДІЯ

ДО ОСТАННЬОЇ МИТІ

50

До останньої миті
                він так палахтюче трудився,
Присвятивши життя боротьбі пролетаріїв.
Як він землю любив, на якій народився!
Важкодольну, малу, але горду Болгарію.

До останньої миті
                він у думах умів осягнути,
Чим щоденно живе кожна рудня і кожен завод,
Що в засушливий рік не дає жнивареві заснути
І коли починає співати трудящий народ.

До останньої миті
                він вдивлявся у наші обличчя
(Ми той погляд у вічність несемо,
                другарі й брати)
І радів, як сміливо, несхибно й велично
Ми під проводом Партії
                сягнисто йдемо до мети.

До останньої миті
                шанобливо дивився на гори,
На зелені долини,
                в прохолодні балканські ліси.

Свято вірив:
народ вже ніколи й ніхто не поборе,
У віках не зламає народної сили й краси.

До останньої миті
про дітей турбувався, про зміну,
Щоб училися добре, виростали щасливими скрізь.
Як він вірив,
що юнь збагатить і зміцнить батьківщину,
І збудує трудом на отчій землі комунізм.

До останньої миті
він мислив і мріяв, трудився,
Плоть од плоті народу,
кревний брат пролетаріїв.
Вже навіки щаслива, що в ній народився,
Наша юна вітчизна,
мала, але горда Болгарія.

ПАВЕЛ МАТЕВ

БАТЬКО

52

Є маленьке фото, на якому
він, а в нього на руках — дитя.
Ллється із блакитного огрому
днина осяянна, золота.

Двоє усміхаються щасливо —
хлопчик і Димитров. Добрий знак.
Дивишся на дорогу світлину,
бачиш сина, так, це твій хлопчак!

Безкозирку пізнаєш. Святково
септемврійки грає багрянець.
Мовиш ти дитині щире слово,
як сказати може лиш отець:

«Пам'ятай, мій сину, хто твій батько,
вірним нашій партії рости!
Той, хто спить у Мавзолеї, бачить,
як зростаєш і мужнієш ти.

Бачить він твої шляхи широкі,
все твоє велике майбуття,
чує він твої сягнисті кроки,
твого серця юного биття.

Бачить він, як світять наші села,
як тікає ночі каламуть,
як встає твоя снага пісенна, —
греблі гідростанцій постають.

Сину мій, Димитров — це прийдешність,
знає він про всі твої труди,
про твої права, що з ними йдеш ти
в комуністів бойові ряди...»

Бачиш фото. Ще малого сина.
А в уяві — нових літ хода,
і в твоє дитя вступає сила,
зрілість і наснага молода.

ВИТЬО РАКОВСЬКИЙ

БЕЗСМЕРТЯ

54

Хто мовить, що між нас його немає,
Хто каже, що Димитров — неживий? —
Прислухайтесь: ще й дотепер лунає
В моїй вітчизні голос дорогий.

Немов на тім балконі він і нині
Стоїть, як і тоді, за кілька літ:
Робочої республіки годинник
Продовжує свій вивірений хід.

І там, де голос чується крилатий,
Що через товщу пам'яті проник,
Освоює усе нові верстати
На фабриці натхненний робітник.

І там, звідкіль простертою рукою
Він вказує дороги у майбуть,
Живою незглибимою рікою
Загони трударів до праці йдуть.

Його слова, проникливі, закличні,
Під трауром небес лунають знов.
І голос цей ми чутимемо вічно —
Так глибоко у нас він увійшов.

Лунатиме, як дотепер лунає,
В моїй вітчизні голос дорогий...
Хто ж мовить, що між нас його немає,
Хто каже, що Димитров — неживий?!

РАДОЙ РАЛІН

БАТЬКОВІ СПОГАДИ

56

...Вітер листя з акацій зриває спрокволу,
тихне місто, галуззя в шибки загляда.
Батько випив винця, закурив біля столу,
і стирчить проти лампи його борода.

Прихмелілий — в задумі здвигнулися брови —
щось згадав, усміхнувся, рукою махнув.
В ці затишні осінні часи вечорові
нам повідав про те, що він бачив і чув.

— Добре все пам'ятаю, було ніби вчора,
тридцять літ прогуло, строк минув немалий.
Але пам'ять ще світла і думка прозора,
отакий же, як ти, був стрункий, молодий.

Працював я у темній друкарні шумливій,
добрих друзів зібралось немало в той час.
А були ми досвідчені, вірні, кмітливі,
але він і тоді виділявся між нас.

З каси брав біля мене шрифти по порядку,
так, як ти оце зараз, стояв трохи вбік;
букви дивиться, тексти, ладнає верстатку,
і на вигляд звичайний собі чоловік.

Якщо раптом хазяїн навратиться люто,
не по правді почне пробирати кого,
тут Георгій постане і вимовить круто:
«Ви не маєте права! Облиште його!»

На самого подивишся: погляд палає,
а хазяїн скипів і — знесилено зблід,
і поки не помітили люди, зникає,
але голос Георгія лине услід.

Ну, це так! Але знаєш, що сталося в клубі?
Ніде яблуку впасти — лице до лиця.
А Георгій говорить — слова його любі;
всім — красивий, стрункий — запалив він серця.

Щось у книзі читаєш, не можеш збагнути —
ні до кого, а тільки до нього іди.
Знає він, у роботі й таке може бути —
зрозуміє тебе і пояснить завжди.

Любиш. Віриш йому. І стають зрозумілі
всі питання життєві. Підноситься дух.
Так бої гартували Георгія смілі,
і для всіх він любимий учитель і друг.

Коли гасла складали прийдешньому дневі,
перед клубом на варті стояли щораз
і несли знамено своє темно-вишневе —
були певні себе, бо Георгій між нас.

Сам Димитров! Конгреси. Страйкуючі лави.
І привіт у Москву переможним братам!
Ну а там... вереснева та осінь кривава...
ну а там... добре знаєш і сам...

58 Батько змовк. Тінь пробігла по зблідлім обличчі,
ніби рана стара розболілась йому.
Повідає про славні діла робітничі,
про наш Вересень, Квітень[13],
фашистську пітьму.

Й повертаються раптом утрачені сили.
Знову осінь. Ледь світло мигтить неспроста.
Батько й друзі читають — аж дух затаїли:
їм Георгій прислав потаємно листа.

І портрет його схований був на горищі
(як шукали фашисти подібних адрес!).
І у Лейпцігу витримка й мужність — найвищі,
де він вистояв, виграв великий процес.

Батько змовк... Не тому, що скінчилась розмова:
«Ми засиділись дуже... Йди спати, синок!»
Теплота струменіла із кожного слова.
Ще сказав: «Он дивись!» — і кивнув на куток.

А в кутку сам Димитров на тому портреті,
що у нас зберігається з пам'ятних літ.
Ну такий, як живий, поглядає з газети,
ніби шле нам свій теплий, сердечний привіт...

ДИМИТР ВАСИЛЕВ

ВІДВІДИНИ ІМПЕРСЬКОГО СУДУ

Уривок

Ось-о й споруда-кам'яниця,
такий вражаючий фасад,
у стінах цих німецька мова
звучала на болгарський лад.

Отут обвинувальний голос,
немов відлунок, не загас —
він оживає резонансом,
крізь час доноситься до нас.

Не в пишних залах, де оздоби
та засідательські столи, —
нас охопило хвилювання
до глибини душі, коли

лишень ступили ми на сходи,
сюди прибувши звіддалік.
І час одкрив рипучі двері,
і скрипом враз серця розсік.

●●●

Нас вгору сходини підносять
не до дверей музею того —
до суду, в ті мовчазні стіни,
до голосу його живого.

Той суд закінчиться не скоро.
Той суд весь час ти відчуваєш,
бо ти ж на ньому перший свідок,
на ньому першу скрипку граєш.

За мить ім'я твоє гарикнуть.
То трибунал тебе покличе.
Ти тут повинен виступати
відповідально, чоловіче.

Не лиш позиркувати мовчки,
немов спостерігач, у ложі —
перед судом повинен стати,
подати свідчення неложні.

Відповідатимеш з поривом.
Відстоюватимеш ідею,
і на очах умить постанеш
обвинувачений — суддею!

●●●

Огляньсь. Нині обіч тебе
шумить різноязикий світ.
Так, ніби тут уся планета
зібралася біля воріт.

Щоб підбадьорити наново.
Переконати до пуття
своєю вірою та болем,
свої довірити чуття.

Коли потрібно буде — бути!
Коли прийдеться — «Моабіт»
хай буде пульсом того болю
і захища його, як щит!

Екскурсовод навпрост проводить
шляхом, де тільки боротьба,
в якій усі надії спільні
і спільна в кожного судьба.

Ні, не судьба, а віщий поклик.
Натхнення, а не каяття, —
захищено ж переконання,
либонь, дорожче від життя.

Отож, присядьмо на хвилину
отут, де можна, звідсіля
послухаймо, як наш Димитров
із цілим світом розмовля.

Заслуханий, посеред тиші
відчуєш, мов би він постав,
не звинувачує, а наче
передбачає та віта.

62

І утверждаємось достоту
в своїй величній правоті.
Ми в крутежі часовороту
життя відстояли тоді.

Супроти наклепів жорстоких
на тих, що винні без вини, —
наш юний спротив і неспокій
ставав на боці правоти.

Не в тім суді інсценірованім,
скомпрометованім — не в тім,
а в тому, в нашім серці схованім,
що полум'ям зрина палким.

Клекоче кров. З путі своєї
не звернеш ти, не упадеш —
із лейпцігської одіссеї
непереможеним прийдеш.

Відчуєш тонко нервом кожним,
збагнеш димитровський порив,
коли він словом переможним
весь світ неложно захистив.

СТЕФАН ПОПТОНЄВ

ЗВИВАЄТЬСЯ МАГНІТОФОННА СТРІЧКА...

64

Цей суд не підтасований, повірте,
він був таким
і буде назавжди!

Музей Димитрова. Балканський вітре,
гуди луною в готиці,
гуди!
Лунає голос голосно і пристрасно,
ви чуєте — іде імперський суд —
і Герінга випитує Димитров
не в тридцять сьомому, а нині, тут.
Йде не спектакль, де глядачі в партері
і залу служить декором картон,
де чітко визначають режисери
найменший жест, і рух, і світлотон.

Йде бій смертельних ворогів. Невпинна
йде боротьба поміж добром і злом.
Тут публіці розбурханій людина
простягує німецьких віршів том.

Звивається магнітофонна стрічка,
дзвінок судді дзвенить як апелянт
до публіки. Спокійна і велична

у залі цім людина із Балкан
обвинувачує міністра рейху,
що саме він порушує закон.

Він
винен перед Гете, перед Гейне.
Між ним і ними — прірва, рубікон,
з часів старого Риму і Еллади.

Віки минулі громом стугонять;
не парапет в цім залі — барикада,
де по два боки вороги стоять.
Камінним небом стеля висне грізно
і гострить жало люта ненасить
тих лицарів, одягнутих в залізо,
що хочуть людське серце задушить.

Та серце б'ється.
В нім гримить безбожна
стрільба попа Андрея, що заліг,
і вітер, що розгойдує тривожно
тіла повстанців в петлях край доріг.
У голосі його гроза з громами,
клекоче гнівом водопадний ритм.

Його промову знаю я напам'ять...
Та досі
голосу не знав, яким
Димитров виголошував її.

Здається — слів снаряди вибухають,
ці мури розколисують тверді.
І безнадійно дзенькіт розсипає
у напівтемряву дзвінок судді.

66

Виблискує залізо пруське хижо
на касках, на багнетах і хрестах.
На фоні неба вже стоїть недвижно
фашистський кат з сокирою в руках.

І голова-міністр, в якого руки
важкі, залізна влада в них,
і в серці випашенім вирок — муки
для лютих супротивників своїх —
грозить: зітре Димитрова на порох.

Вловив Димитров страх у тій грозьбі.
І передсмертний хрип почув, бо ворог
встромив багнет у горло сам собі.

— Що, запитань моїх ви боїтеся? —
спокійно осміхнувся чоловік.

А на труну дошки уже хтось теше.
А кат чатує, стежить звіддалік.

Звивається магнітофонна стрічка,
іде двобій епічний, наче гімн
звучать слова, в них наша віра вічна
і пам'ять, що болгари ми і він

народжений на цій землі мужичій —
порепаній від праці і від ран.
Наш вітер овівав його обличчя.
І камінь наших рідних гір Балкан,
і по ярах тінистих рудні брили,

і нивки, що колосся не родили,
і матері нещасні, слабосилі,
і діти, що від голоду не сплять, —
його несхитну твердь і міць сталили.

Під звислою сокирою звучать
його слова.
Він відчиняє двері
глухих забитих днів у майбуття.
Шаліє переможений ним Герінг —
безсило дзвонить головний суддя...

ЛІЛЯНА СТЕФАНОВА

Я ВИРУШАЮ ЗАВШЕ З ТОГО ДВОРУ

68

В костюмі білім він запам'ятався,
Під вітами горіха у дворі.
Палким вогнем орлиний зір зайнявся,
Він з нами наче батько говорив.

Я пам'ятаю і вогнисті очі
Моїх товаришів, що стали вгурт.
Лунає й досі голос той урочий
І кличе нас туди, де б'ється нурт.

«Ви розкажіть про юнь, про ваші будні,
Про перші кроки гордої борні,
Про сміливий похід в літа майбутні,
До комунізму —
до щасливих днів!»

Яка упевненість в його словах ясніла!
Як мудро говорити він умів!
І я тоді уперше зрозуміла,
Що наша Батьківщина — ми самі!

Що ми самі — прекрасного творці,
Нових шляхів у безнастанній битві,
Що ми — відважні воїни-борці,
Борці за мир, яких веде Димитров.

...І знову червень — і гілля високе
Розкрилив над садибою горіх...
Від того дня минуло вже три роки,
А ніби вчора нас вітав усіх.

Куди не їду — за моря чи гори,
Куди б не вів мене далекий шлях,
Я вирушаю завше з того двору,
Завжди з його словами на вустах.

Я хочу, аби знали всі країни,
Що наша батьківщина вже не та,
Що мій народ ярмо навіки скинув,
Співає пісню волі і труда.

АНАСТАС СТОЯНОВ

18 ЧЕРВНЯ[14]

70 18 червня на світанні
жди гостей, вони баритися не будуть:
комунари і трибуни полум'яні,
конспіратори тривожні —
добрі люди;

страйкарі прибудуть вчасно, перничани,
лопушанські другарі прийдуть охоче,
комуністи молоді —
старі в них рани,

сивочолі бунтарі —
в них юні очі;

з диким вітром в ючбунарському фаетоні
Дядо й Майстор прибудуть всіх раніше,
принесуть гвоздики в дар тобі червоні,
а чи мак,
який від них ще червоніший;

барабан проб'є, сурма заграє радо,
й ти у дверях зустрічатимеш підряд
друзів з Вітоші,
бійців інтербригади,

септемврійців[15]
і ряди септемврійчат[16];

Ленін, Горький в старовинному авто
приїздять, коли засяє рань червнева...

Але ж Любиці [17] нема —
зустріне хто?
Й не прийшла чомусь
бабуся Парашкева[18],

і будиночок малий, і двір оцей
для трудящих всіх країн затіснуваті...

Та закличу в свою пісню всіх гостей,
де під сонцем і під хмарами —
як в хаті.

Запрошу і його недругів поганих —
його вдачу пам'ятають хай сувору!
Замість столу
застелю для вас Балкани,
замість келиха
наповню Чорне море.

Тож піднімемо по келиху дзвінкому
18 червня, в самий раз,
за Георгія Димитрова, якому
День народження
справляють Людство й Час!

ПИРВАН СТЕФАНОВ

ПАН «ІХ ФРАГЕ»

«Питаю!» —
і гетевський молот ліг,
дзвенить об ковадло ударом найважчим,
щоб і глухий
розібрати міг,
що звірюка роззявила пащу.

«Питаю!» — І руку Димитров простер,
щоб судить —
не про милість прохання! —
І з трибуни віку уже тепер
Болгарія ставить свої запитання —

щоб гідність високу свою проявить,
бойчинівську[19] вдачу в двобої упертім
і вирости зразу на три голови
над імперії,
на три континенти простерті.

«Питаю!» —
в запитанні кожнім грізнім —
страшніш від усіх звинувачень веління.
Несе їх доби застережний грім
від покоління до покоління...

НИКОЛАЙ ХРИСТОЗОВ

БАЛАДА

74

Спочатку виштовхнули сонце
важким кулаком дверей.
Назовні зостались і небо,
і ранок блакитний, і вітер.
Іскрометні стріли погляду
перетяли чотири стіни.
Зіниці його пропекли клеймом залізних решіток.
А руки — задихані крила —
заякорили ланцюгами.

Отож, як мовить закон,
його позбавили волі.

А тоді наступила черга на зради —
дрібні та грубі:
спочатку покинув його сон,
а потім здалися груди.
І удар із засади: жорстока звістка з листа
про Любу...[20]
Повернувся, аби втаїти сльозу глибоку, єдину...
І ось перед підлою кобурою, перед шпагою,
блиском цинічним
випростався поблідлий.
Обличчя — від темряви зморщене та в'язничне.

Прожектори п'ють очі, в ушах ревуть океани.
А він над суддівськими тогами
зділмає руки в кайданах
і брязкотом гнівним заліза
закликає до тиші,
аби чутно всім було вільне:
«Я звинувачую!»

Адже вона, свобода, лишилась у нім,
в його серці.
І вона найживіша тоді,
коли вважають, що її відібрали.

ОРЛИН ОРЛИНОВ

ПОРТРЕТ, НАПИСАНИЙ ОРЛИНИМ ПЕРОМ

76

Чи чуєш, Болгаріє-мамо?
Співає трава на Пірині,
ліс запрошує лунко на Странджу...
Був би я майстром Бояном
чи мандрівним гусларем
з солодкою піснею, наче той мед,
я б у ниви взяв жовтої фарби,
у спекотного літа — оранжевої та
орлиним пером із крила
змалював би нетлінний портрет.
Я підслухав би в хащах темнющих
у чистих джерел
найпрозоріше слово,
я покликав би дух знаменитих мужів
і узяв би —
крем'яну силу вдачі
балканця Йови[21]
і серце чутливе і добре —
у чарівного Індже[22];
окрилені мислі і волю —
у майстра Маноли[23],
в Паісія[24] —
кроки несхибні в пилюці доріг,
у воєводи Ботева —
святе почуття полягти біля Вола[25],

у Апостола[26] —
мужності клятву,
одяг по зросту його,
розум залізний.
Я зайшов би в дрімучі ліси,
де ігрища водять русалки звабливі,
найсильнішого оленя там би знайшов —
в пам'ять серця б узяв
очі темні і тужно красиві,
з переблиском каштанів,
бузку
й джерела між зелених дібров.
Я додав би ще молота дзвін,
що угору зняли дужі руки.
Та ще блискавки світло,
рев вітрів, що у горах,
і безмежжя оте,
що над полем цвіте веселково
і тебе закликає і вабить рушати у путь...

ГЕОРГІЙ СТРУМСЬКИЙ

ПЕРЕД СТАРОЮ ФОТОГРАФІЄЮ

78

Вже за дальній обрій відлетіла
наша юність, наче птиця біла.

Та не зникне тінь її ніколи:
вдалині, немов напнутий лук,
круг вогню веселе в'ється коло,
молодий лунає перегук.
В центрі кола, котре без вагання
утворили юність і кохання,
Димитров наш схоплений стоїть.
В надвечір'ї не шелесне віть.

Той вогонь нуртує та іскриться.
Полум'ям осяяно всі лиця.
Ми круг в'язня стали монолітно,
в'язень посміхається привітно
і, вогненний, дивиться у душі,
нас братає,
коло те замкнувши.

...Так стоїть —
тракійським диха днем,
так стоїть —
перед живим вогнем,

перед нами — робітничим людом,
що не дасться будь-яким облудам,
що прекрасне добудує місто,
що в майбутнє дивиться врочисто,
в котрім пісню, вірність і любов
усміхом єднає Димитров.

ДИМИТР СТЕФАНОВ

СПЛАВ

80

Не можу уявити себе розірваним на дві половини — одна частина — людина, інша — комуніст.

Георгій Димитров

Тут ув'язнено червневий день,
одне сирітське хлопчаче дитинство,
бунтівничий друкарський клас,
червону гвоздику у лацкані
першотравневого ранку
і кохання до жінки на ймення Любов,
а також білу колонку цензурованої статті
і заклик перницького страйку...

Сюди кинута довіра робітників,
солдатський відчай
і останній бойчинівський бій,
також укинута єдиним-одна сльоза,
заради якої вереснева пожежа
віддала себе всю — до останньої краплі крові...
Сюди кинуто смертний вирок, винесений

живими політичними трупами,
сюди вкинута віра, привид комунізму
на скрадливих емігрантських шляхах,

Година XXVIII · Сѫбота 27 октомврий 1923 г. Брой 1

ИЗЛИЗА СЕДМИЧНО ЦЕНА 2 ЛЕВА

РАБОТНИЧЕСКИ ВЕСТНИК

ПРОЛЕТАРИИ ОТ ВСИЧКИ СТРАНИ СЪЕДИНЯВАЙТЕ СЕ!

K. B. POSTLAGERND BERLIN–CHARLOTTENBURG 5 или WIEN II, POSTFACH 65.

Отворено писмо
до работниците и селените в Бѫлгария.

Драги другари,

сюди вкинуто п'ятдесят перший рік
одного незламного життя.

Все вкинуто в присмеркому пащеку печі,
до однієї моабітської келії...
Чи збагнуть нахабні підпалювачі
вогонь ув'язненого серця?

Все
буде відлито
в молот!
І коли прийде страшний суд,
по ковадлові совісті
ударить коваль із Ковачевців[27] —
і порскнуть
іскри по світу.

НАЙДЕН ВИЛЧЕВ

КВІТИ БІЛЯ МАВЗОЛЕЮ

83

Всякчас, коли проходжу мимо,
дивлюся, стишуючи крок:
це хто ж отут кладе незримо
рясні пучки живих квіток?

Кладуть їх гості і краяни,
привізши здалеку, либонь;
лежать гвоздики і тюльпани,
горять пелюстки, як вогонь.

Біліє Мавзолей велично.
Злітають голуби в зеніт...
Димитров буде жити вічно,
допоки сонце гріє світ,

і незів'ялі квіти звично
ми будем класти на граніт.

СЛАВ ХР. КАРАСЛАВОВ

ДИМИТРОВ

84

Безліч істин помре в забутті,
лиш озвуться спомином стертим.
Ми ж і нині йдемо по твоїй путі
з заповітом твоїм безсмертним.
В зорепадну літяну ніч
щось велике прийшло з тобою,
щоб підняти місяця ніж
над Балканом твердою рукою.
Ти горів неповторним вогнем —
є в натхненні основа нетлінна.
Перед ворогом твоїм — прямо стаєм,
перед пам'яттю твоєю — на коліна!

Так давно я тебе відкрив,
наче хліб, наче сіль і воду,
Ти у сонці, в шептанні вітрів,
в хвилюванні сердець народу —
у кипінні буденнім, де мить —
наших кроків хода стодзвонна.
Твоя люлька повільно димить —
в ній спалахує брунька червона.
Твої риси — в собі бережем,
ти між геніїв світу незмінно.
Перед ворогом твоїм — прямо стаєм,
перед пам'яттю твоєю — на коліна!

Йшов безстрашно крізь грози літ,
славу сіяв щедротно з десниці
на весь світ, на... Моабіт —
(якось дивно — навіть темниці).
Чорні хмари геть розметав
під склепінням чужого неба,
ти в Болгарії силу брав,
а Болгарія — в тебе!

ЄВТИМ ЄВТИМОВ

ПОДОРОЖ

86

Яриться дощ, і чути гуркіт грому,
краплини б'ють в зачинене вікно...
я досі їду в поїзді сумному,
що вирушив колись, давно-давно,
з Петрички — з полустанку над рікою,
повільно набираючи розгін,
вантажений скорботою важкою.
Помер Димитров.
Вождь народу.
Він.

«Куди, куди?» — питалися вагони.
«До нього, до Димитрова!» — одвіт.
Світилися від блискавок запони
на дверях жител.
Хвилювався світ.
«Ми до Димитрова!» — ліси ячали.
«До Нього ми!» — лунав потоків дзвін.
Підносячи до хмар чоло печальне,
туди ішов ридаючи Пірин.

Тоді почав я тільки відкривати,
що значить Він для рідної землі.
Він — в наших зорях, що горять як ватри,

Він — в кожному сяйнистому крилі
великих дум, що світ підносять вгору.
Для мене і для тебе, друже мій,
Він — те єство, що творить непокору,
і людяність,
і вічне світло мрій.

Та доки крикне поїзд край перону
софійського — сирени закричать.
Спізнився я в колону похоронну,
сам у собі скорботи ніс печать.
Спізнився я, та й не хотів спішити,
щоб глянути, який він у труні...
І той, кому дано в століттях жити,
живим зостався для мене і в мені.

А поїзд мій з Петрички безупину
іде й везе, як молодості пал,
мою незгасну віру у людину,
в живий і незнищенний ідеал;
чи в радості, чи в смутку, чи в тривозі,
чи в муці, що народжує пісні,
я — завжди до Димитрова в дорозі,
шукаю слід його в будучині.

НАДЯ КЕХЛІБАРЕВА

ЗУСТРІЧ З МАТІР'Ю

З поеми «І тиша німа»

88 Знаю, не винен ти, сину, не винен,
добре це знаю, але страждаю.
Ти ж бо холодний там на чужині?
В'їлися в тіло важкі кайдани?
Страх мене мучить...
Та я ховаюся.
І мовкну, тільки б слабість здолати.
Ось тільки серце старече крається,
бо ж не здригнеться рука у ката!
«А чи й у ката також є мати?» —
темної ночі себе питаю...

Десь там далеко брешуть собаки...
Півні співають. Світанок сивий
суне тривожно. Тужливі ранки
моєї віри не зломлять, сину,
хіба ж ти можеш злочин чинити?!
Знаю, не винен ти, сину, не винен.
Хіба ж ти можеш дім підпалити?!
Ні, твої руки вогонь не кинуть!
І витираю сльозу невпинну,
і ледь світлішає в мене на серці.
Як ти порадив, я припильную
зошит, де Любині вірші чудові.

Ще друкарі їх опублікують,
не загубивши жодного слова...
Ходить по людській ниві з косою
смерть — і не можна її спинити,

тому й шукає хліба та сонця
жива людина на цьому світі.
Шукають правди безправні люди,
щоб кусник щастя й собі добути.

Ти ж бо шукаєш її по тюрмах,
так як боровся за неї доти.
І щоб свій відчай погамувати,
немов осугу, — ти, сину, мусиш
у дні прийдешні погляд послати,
тверезим розумом пробити мури.
Буря ударить — потім ущухне. І дуб могутній
знов зеленіє над каламуттю.
Знаю, не винен ти, мій любий сину.
Знаю і вірю я у твою силу.

МИХАЇЛ БЕРБЕРОВ

УРОК

Найкращим учителем сучасного і майбутнього є правильно зрозуміла історія і вивчення багатої скарбниці її цінних уроків.

Георгій Димитров

Валує сніг як чаїна зграя.
В зеніті час дозрівання, а тому
обов'язки чатують моє серце.

Ожинова крапля невживана — мій захисник.
Таке порівняння приблизне.
Не так його вистраждав! —
бо мить незрівнянна
як істина.

Не треба схилятися перед живим —
він мріє!
А мертвий — в безсмерті — застиг мармурово.
Якщо мавзолей і існує, то він — тільки слово,
народжене славно не видзвоном бронзи, а битви,
і в диханні глини, яку обернула орбітно
прозора і біла
планетка сльози.

А вічність? А плинний пісок віків?
А скам'янілі ріки вен у тілі подвигів?
Думки оголю, наче душу, і рушу з полегшенням
крізь Ватерлоо
 власної крові —
до свого Лейпціга.

ЛЮБОМИР ЛЕВЧЕВ

РОЗМОВА З ДИМИТРОВИМ

Творителів сьогоднішніх творителю,
учителю сьогоднішніх учителів,
товаришу Георгію Димитров,
про тебе споминів розповідать не можу,
розповідать про тебе можу тільки
мрії.

...Привіз я в Пловдив сина,
хай же й він
будовами відродження надихається.
Стояли ми на скелі.
Вечір — сон,
де, ніби в каруселі,
все може повернутись —
оскаженілий Ламартін,
кривавий ескадрон,
і дивно прозвучати може дзвін —
знак нашої безбожницької суті.

Тоді заблиснули вогні,
в далечині
із пітьми встали
іскристо-молоді заводи.

Доріг і вулиць хороводи,
минувшина
й будущина,
і ми,
і мрії
в одній стихії радісно злилися.

Сказав я, що скала подібна
до хмари,
а ми на ній — два янголи,
що гарнізонну відпустку дістали.
А син мені говорить,
що ми схожі
на два незідентифіковані,
літаючі у просторі тіла...

Як виглядав я в той момент... не знаю.

Але в ту ж мить
його питання
мене в нещадну дійсність повернуло,
яке він розпочав словечком:
— Татку...
Чи не гадаєш ти, що треба стати
мені також революціонером?..

Товаришу Георгію Димитров,
на сина я дивлюсь.
Я знаю, що дивитись треба в очі
і не тремтіти.

Йому п'ятнадцять років скоро.
Згадалося — він саме в тому віці,
в якому ми були, коли оплакували тебе.
Хлоп'я
багато менше від свого питання
і від моєї відповіді
набагато більше.
Але відповідати
мушу.
Товаришу Георгію Димитров,
шукаю дуже важко слів...

Невже не тільки бідність,
невже й краса народжувати здатна
велику жадібність
до революції?..
Тут відповідь —
одна-єдина.
«Так!»
Тільки — «так!»
«Так», — повторю стократно!

Та підкажи мені слова могутні,
якими ти колись відповідав нам,
якими ти створив нас —
поривчастих,
і одержимих,
і відданих тобі.

Творителів сьогоднішніх творителю,
учителю сьогоднішніх учителів,
товаришу Георгію Димитров,
тепер вчинити мушу
принаймні для одинака мого
те, що зробив ти для народу,
для цілого народу,
для класу цілого.
Тепер я мушу.

ЛУЧЕЗАР ЄЛЕНКОВ

ДИМИТРОВСЬКА ДЕРЖАВА

Уривки з поеми

Мандруй, о моя мисле,
крізь час — туди, назад.
В душі моїй заблисло
життя немов заряд.

Село там, Ковачевці,
від нього по світах
хвилюється і в'ється
цвітіння буйний стяг.

Плита. Письмо вогнисте —
розстріляні уми.
Воскресли комуністи
у страйках проти тьми.

Друкар не спочиває
буржуєві на зло.
Серця розколихає
піднесене чоло.

Димитров — у профспілки!
Димитров — пломінь мет!
У Пернику — й не тільки —
всі ждуть його: — Вперед!

Стріча в окопах досвіт
З листівкою-штиком —
неуловимий досі,
в шинелі, з речмішком.

В шкарлупу небокраю
фонтани зойків б'ють.
Ущелину Владаю
смертельна корчить лють.

Та віри динамітом
міновано редут.
Гартується Димитров
на битву, як на труд.

Димитров і Коларов.
Опівніч. Фаетон.
Тож вибухне, як лава,
бойчинівський наш фронт.

У штабі пильна справа:
сам всесвіт засідав.
Не спить мала держава
серед кривавих трав.

Летять, летять кур'єри
у Превалу та Лом.
Здіймайся, пісне віри,
понад Міджур і Ком.

Священику на рясу
знамено рине, чей,
як грім з німих дочасу
горлянок батарей.

А небо — купол дзвона.
Над яром смерть дзвенить.
Поразка. Похоронна,
поникла в землю мить.

На кожному порозі,
як свічечка, — вдова,
а долом у тривозі
липуча мла сплива.

О клятви гнів урочий!
Бо для обох півкуль
ти, двадцять третій роче,
засіяв зерна куль.

Боєць. Зрадів відстрочці,
зіперся на приклад.
Димитров — по сорочці.
А місто — Фердінанд[28].

Як дико, незугарно
Наймення це звучить!
Пролито кров немарно...
Михайловграду — жить!

100 ●●●

Мене в жахних оковах
тримає Моабіт.
І наче в катакомбах
життя моє, мій світ.

Ярій, добо світання,
серця й уми тривож.
Бо Гамлета питання
кидає землю в дрож.

Димитров, в зал вступаєш!
Але ти тут однак.
На площі промовляєш,
здіймаючи кулак.

З Мефодієм, Кирилом
зійшли віки в імлі.
Народе,
будь стокрилим,
здіймися від землі!

Пишаюся від того,
що я — твій вірний син,
що зна мою тривогу
і Лейпціг, і Пірин.

●●●

Багряно, ясночоло —
од тисяч чол — крізь тиш
летиш, червоне коло,
червоне коло, мчиш!

Ах, буйні та криваві
весни цієї струмки!
Димитров — в кожній справі,
вселившися в думки.

●●●

Димитровська держава —
де Вежен там, де Трин.
Землянки бій наш правий
вночі ведуть з вершин.

А ліс шумує листом —
Бенковський тут, Чавдар.

Це творять комуністи
безсмертний календар.

Тут всяк склада екзамен.
І всяк — фортеця. В ній
Крум, Янко чи то Пламен
ведуть останній бій.

І Вересень яріє
в своїм Дев'ятім дню[29],
тобою, пісне віри,
вознесений з вогню.

●●●

Над краєм повні вітром
тріпочуть прапори.
Вертається Димитров.
Країно, мрій, твори!

Червоний квіт, палющий
на білім піджаку.
В тобі — поет. Він дужчий
усіх ворожих куль.

Та навстріч темним бурям
Не пустимо-таки...

Між вартою і муром
ввижаються зірки,

що зіллям, як дивами,
в Болгарії моїй
шумлять над корпусами,
ростуть із-під завій.

Нові кладуться траси...
Кажу: живи, дзвени!
О, не спиняйся, часе,
над сяйвом сивини.

СТЕФАН ЦАНЄВ

Я ЗАПИТУЮ!

Уривок

ЗАМІСТЬ ПРОЛОГА*

Дорогий друже, гроші в мене конфіскували, немає навіть конверта й марок. Не одержую газет. До мене нікого не пускають. У мене відібрали навіть окуляри. Очі й голова болять безперервно. (Не турбуйтесь про свою голову, каже слідчий, все одно розлучитесь з нею).
Руки мої в кайданах. Так, закутий, пишу, читаю, їм і сплю. Мене втішає чудовий афоризм Гете:
Коли втратиш майно—ти не втратив нічого,
якщо втратиш честь—багато втратив,
коли втратиш сміливість—втратив усе.

Георгій Димитров

МОНОЛОГ СУПРОТИ МОВЧАННЯ

Якщо я починаю — значить це необхідно.
Тому, що дуже тихо стало
І дуже багато таких, що хоробро замовкли.

* За листами Г. Димитрова з Моабітської в'язниці.

(По обличчях
і по площах —
нещадні
поліцаї!)

Мій слух кричить від куль,
що сплять у темних дулах.
Їх сни шукають нас в прицілах боротьби,
Їм сняться почуття сердець по-людськи чулих,
Їм сняться гордих дум наморщені лоби.

Смерть не страшна,
Але жахливе мовчання.

Пробуджує мене кісток тривожний хрускіт —
Жахливі бомби ще до строку лиш папір,
Та щелепи його жують міста й країни,
Такий папір...
І я мов смолоскип в підступній тиші.

Смерть не страшна,
Але жахливе мовчання.

З лиця землі надій страшна війна не стерла.
Пильнуй, щоб роковий
Знов постріл не наспів:
Гніздяться голуби в гарматних жерлах,
І перший постріл
Знищить миру голубів!

ІВАН НІКОЛОВ

ДИМИТРОВ РОЗМОВЛЯЄ З ДІТЬМИ

108

Вірність, мужність, несхитна рішимість —
славна ноша у вік підривний.
Про незмірну людську одержимість
повідає кипінь сивини.

Самота еміграції... Тужний
трепет серця вчуває рука...
У розколотих снах
спину дужу
розгинає гайдуцький Балкан.

В далині, де насуплені хмари,
кров'ю світять сонця із пітьми.
Та навшпиньки підступимо зараз:
Димитров розмовляє з дітьми.

Бачить:
кіска шовкова на щічці
із троянди;
і щастя в очах;
на охопленій вітром сорочці
бачить:
галстук тріпоче, як птах.

І брову заломивши кошлату,
серед усмішок юних ясних
мимоволі нагнувся, щоб стати,
щоб відчути себе — як вони.

І згори тепло-лагідно ллється
світло
на просторінь голубу...
І віддулась кишеня — здається,
він за люльку надовго забув.

ПЕТЕР АНДАСАРОВ

У ДИМИТРОВА В КОВАЧЕВЦЯХ

110

Безсонні стежки,
де кроків твоїх вже не чути,
до світанкової радості
твого дому мене привели.
Довкола ряхтять
повільного снігу кристали,
мов іскри
твойого погляду
крізь час осідають.

У мовчазнім надвечір'ї
підходжу до сходів,
а східці
від мене угору біжать.
І я підіймаюсь
на шпиль своїх мріянь —
щоби змогти —
до тебе торкнутись очима,
побачити серцем тебе.
Але коридори
мого нетерпіння
зупиняються
перед голубиними крилами
твоєї тісної кімнати.

Через поріг шанобливо ступаю, —
довір'я тут б'є джерелом
незглибимим і чистим.
І на береги моїх днів,
мов хвилі,
накочуються тисячі запитань,
на котрі
я відповім словами твоїх дум.
Я твердо знаю,
що ти бачив
крізь болі озарінь і темряву невдач
дорогу у майбутнє,
якою йде Болгарія.

МАТЕЙ ШОПКІН

ГОЛОС ДИМИТРОВА

112

Я пишаюсь тим, що я син болгарського робітничого класу.

Георгій Димитров

Син світу й Болгарії, що в боротьбі,
Вступає Димитров зі смертю в двобій.

Сміливий і мужній, на все він готов,
Весь — полум'я, подвиг, ненависть, любов.

«Пишаюсь!» — І знову націлений вдаль,
І думка, і слово несхитні мов сталь.

Ні, нечисті підлій не взять над ним верх!
Од злості шипить коричневий рейх.

Над мороком гратів, мурів і воріт
Димитрова голос звучить на весь світ.

Як дзвонів удари в німій глушині,
Той голос лунає крізь ночі і дні.

Як міць переправи над ревом води,
Він тим, хто у сумнівах, каже: «Іди!»

DIMITROFF
STAND FÜR'S
ДОЛОЙ
ФАШИТСКИХ
ПАЛАЧ

Пробуджує, кличе, показує шлях,
Натхненно, безстрашно гримить у боях.

Як сонце квітневе крізь ніжну блакить,
Той голос і нині звучить нам, звучить.

Тож слухайте знову Димитрова глас —
То символ величний для кожного з нас.

У грози тривожні і в сонячний час
Він мов перевірка і клятва для нас,

Честь класу, і гордість, любов його, гнів—
Учора, сьогодні й навіки віків!..

ПЕТЯ ЙОРДАНОВА

ПТАХ З КОВАЧЕВЦІВ

Уривок з поеми

Георгію Димитрову

1

Там, де пагорби черкають сиву хмару,
чи жар-птицю,
чи то птицю з жару
заховав хтось у шахтарським славнім краї,
що над ним усе летять пташині зграї
і, незгасний пломінь увібравши в крила,
осявають припізнілу днину?
Чи зоринок золоті грошини
на погідні тихі небосхили
над хатиною прибили ковачевські ковалі,
що родилося на тій землі
хлопченятко під убогим дахом,
аби стати птахом?

2

Ковачевці — кузня волі рідна —
з крил гірського птаства, крил орлиних
викували два крила невидні,
аби став він птахом...

Як полине,
щоб могли всі гори-верховини
перелити предковічні сили
в крила:

хай сягне той птах найдальших далей.
Із чорнозему зробили крила,
щоб земля у небо звечоріле
прийняла його неначе сина
й від буранів захистила...
Як полине,
щоб у крила птаха по краплині
всю могуть чорнозем перелив дорідний:
хай-бо птах землі своєї буде гідний.
Із вогню живого викували крила —
із зірок шахтарських ламп, аби світили
ті зірки йому в польоті...
Як полине,
щоб його той пломінь щохвилини
грів
і помагало світло щире
віру добувати,
роздавати віру.
Прагне він, жаждивий і натхненний,
пагорби старі перелетіти,
бо веде його зоря священна.
І летить той птах — високе ймення —
з кузні в Ковачевцях, щоб збудити
мужню віру.
Й вірою зоріти.

ЛУЧЕЗАР ЄЛЕНКОВ

ДИМИТРОВ — ЦІЛИЙ ВСЕСВІТ

Слова я добираю, стривожений думками.
Бадьорість — окриля. Прозріння відчуваю,
чи хтось про день прийдешній
натхненно промовля?

Сама людина творить співаючі антени
й плекає колосок. Ясна недремна віра
струмить в гарячі вени під зблисками зірок.

Працюють телескопи. І наближають бленди
Венеру й Марс із тьми. Салют вам, астрономи!
Димитров — цілий всесвіт, який створили ми.

Ти, воїне з Толедо, ти, перницький шахтарю,
бійцю за Сталінград. В безсмертній нашій справі
йде вождь з бійцем у парі, вмирає з братом брат.

Колише юний легіт в дерев легких коронах
зенітну ніжну сизь. Гукаю, чистий, світлий,
у покликах стодзвонних:
«Життя — стремління ввись!»

Весна зиму здолає, сягне за паралелі,
аж на південний фронт. Над стягом голуб має,
будов ясні оселі підносять горизонт.

З вугілля невмолимо йде по дротах яскраво
врятований прозір. І протина незримо
все серце — як державу між городів і гір.

Працюють телескопи. І наближають бленди
Венеру й Марс із тьми. Салют вам, астрономи!
Димитров — цілий всесвіт, який створили ми.

Єдність

Единство

НИКОЛАЙ АСЕЕВ

ВРЕМЯ ЛЕНИНА

Время Ленина светит и славится,
годы Ленина — жар революций;
вновь в их честь поднимаются здравницы,
новые песни им во славу поются.

Ленина голос — весенних ладов —
звучным, могучим звенел металлом;
даль деревень, ширь городов,
словно по воздуху, облетал он.

Разум народный с ним был заодно,
только враги его не выносили;
нам же он был бесконечно родной —
в ясности, в яркой правдивости, в силе.

Люди входили подвигом памятным
в темное царство — светом луча,
но убедил весь народ стать грамотным
только светлый ум Ильича.

Всем, его правду слушать охочим,
силу тройную давал он бойцам:
«Землю — крестьянам, заводы — рабочим,
мир — хижинам, война — дворцам!»

Время ложится на плечи, как бремя,
но отошедшее далеко
ленинское неповторимое время
помнится радостно и легко.

ВЛАДИМИР ФИРСОВ,
ГЕННАДИЙ СЕРЕБРЯКОВ

ВОРОТА В РОССИЮ

В России
Ждали
Ленинскую «Искру»,
Как ждут на борьбу набат...

Весь путь ее,
Суровый и неблизкий,
Проложен был
Сквозь тысячи преград.

Их возводили
Тонко и коварно,
Чтобы ударить
В нужный миг сплеча...

Воротами в Россию
Стала Варна
Для непреклонной
правды Ильича.

И Загубанский,
Окрыленный верой,
Одним из первых
Шел на смертный бой.

И не случайно
Ленинским курьером
Он наречен
Историей самой...

От «Искры»
Был зажжен огонь свободы,
Что светит нам
И будущему дню.

И верный сын
Болгарского народа
Навек причастен
К этому огню.

ЮНАКИ

Свет не везде одинаков,
здесь я — не дома и дома.
Страстная песня юнаков
мне по Смоленску знакома,

мне по атакам известна
времени правда живая:
смелому лучшее место —
линия передовая,

чтобы не тленье, а пламя,
чтобы душа, словно птица,
облако срезав крылами,
с детством спешила проститься,

чтоб не глухая квартира —
быта трехмерная милость,
чтобы вся молодость мира
в подданство наше просилась!

Смех и дымок папиросы.
Девушкам кланяясь низко,
ходят родопские хлопцы
в душных кварталах Ардинска,

в улице, белой и тесной,
в лунном сиянии резком
сердце тревожат мне песней,
сложенной хлопцем смоленским.

СУЛЕЙМАН РУСТАМ

ОСТРОВ БОЛЬШЕВИКОВ

127

Взгляд волну рассекает,
Как корабль на просторе.
Встречный ветер рванулся,
Но напрасен рывок.
Словно черную родинку,
Среди Черного моря,
На щеке горизонта
Я нашел островок.

Я внимаю рассказу
О далекой године —
Над болгарской землею
Тяжелела беда.
Кровопийцы, которых
Проклинают доныне,
Сорок трех коммунистов
Заточили туда.

Корабельные пушки
Не меняли прицела.
Бей прямою наводкой —
Лишь приказ получи.
Но свобода воскресла,
Но весна уцелела,

Как ее ни пытались
Задушить палачи.

Сорок три человека,
Боевых, непреклонных,
Разорвали все узы,
Кроме дружеских уз.
Горстка узников ночью
На судах просмоленных
Отыскала дорогу
К нам, в Советский Союз.

Палачей и застенков
Не осталось в помине.
В наше время большое
Годы — больше веков.
Небольшой этот остров
Носит гордое имя,
Это имя большое —
Остров большевиков.

ГРЕМИТ ДИМИТРОВ

Величие партии
неизмеримо,
и слава ее — долга...
В рабочих предместьях
Берлина и Рима,
в делах коммунистов-болгар.
Родясь из заводских
собраний подпольных
(Коммуны полотнище,
рдей!), —
каких она выдвигает
отборных,
особенно ценных людей!
Над ними
веревка танцует, намылясь,
и низок
лоб палача...
Но нет!
Не сдаются такие на милость
врагов,
победивших на час.
Смотрите еще раз,
как, в злобе немея,
прически в страхе
топорща метлой,

топчась в нетерпенье на месте,
пигмеи
грозят великанову горлу
петлей!

Но горло гремит,
и от режущих реплик
дрожит крючкотворство
на каждом шагу,
и ветер
сюртук председателя треплет,
и тень лжесвидетеля
гнется в дугу.
Но голос гремит,
разметая нелепицу
фальшивых улик
и предписанных клятв,
и буря грохочет
по древнему Лейпцигу,
и листья судебного акта
летят.
И клятвопреступники
в страхе шатаются,
и — маленький —
в землю по талию врос,
за стол прокурор
удержаться пытается,
когда начинает
Димитров допрос.
И точны слова,
и сказать на них нечего.

Он бьет ими в гущу
убийц и лжецов.
Какою правдивостью
светится речь его!
132 Какою энергией
дышит лицо!
Кто здесь обвиняемый?
Кто уличенный?
Кому от стыда здесь
и страха
замлеть?
И мир аплодирует,
им увлеченный,
гордясь,
что такие живут на земле!
Когда,
протянувши лапу корявую,
бандиты и воры
присягу дают,
когда провокаторы
грязной оравою
бормочут бессмысленно
басню свою,
когда,
от усилий потный и розовенький,
фашизм обеляющий
прокурор
пытается
обосновать на лозунге:

«Бей наци!» —
легенду про «красный террор», —
Димитров
гремит против этого вздора,
и хохот
до хор доходит резьбы:
«Мне вовсе не надо
убить прокурора,
хоть я и хочу
обвиненье разбить!»
Откуда
под сводов тюремных сумрак,
сквозь прутья,
сквозь цепи,
сквозь рой клеветы,
доходит к нему
это чувство юмора,
величия,
ясности,
прямоты?!
Откуда? —
Отовсюду:
из Праги,
из Рима,
от всех широт
и от всех долгот
величие партии
неизмеримо,
а славы ее
не оболгут!

Малейшую слабость
из сердца вытравь
и правды
единственной в мире
держись.
Ты слышишь:
гремит товарищ Димитров
за право
на общее счастье и жизнь!

СТАНІСЛАВ СТРИЖЕНЮК

СУД

Пам'яті Георгія Димитрова

Рейхстаг лизали чорні язики,
І дим на землю сірий попіл сипав.
Здавалося, чумні штурмовики
Знесли з усіх Баварій смолоскипи.

Шипіли зорі
в шпреєвській воді,
Мов ойкали нічні переполохи,
А ніч стояла в мантії судді
З сокирою над плахою епохи.

І свастика закреслила права,
І дерлось горло в маршової міді,
Гестапівську пов'язку з рукава
Зняла війна,
щоб пов'язать Феміді.

Мовляв, нести повинна і вона —
Богиня правди — чорну етикетку.
Берлін!
Берлін — як мюнхенська пивна,
До ранку оптом програва в рулетку.

Горів рейхстаг, немов смола в котлі,
І тасувались стратегічні карти.
Над долею спокійної землі,
Як вирок, розвівалися штандарти.

У бункерах фашисти, мов кроти.
На їх вустах — невогнегасна піна,
І телеграфні протягли дроти,
Немов шнури бікфордові, з Берліна.

І все це так!..
Не просто кров за кров.
Та час підніс над попелом трибуну.
І у двобій Георгій Димитров
Підвівся за омріяну комуну.

Неначе зал, зелений світ притих.
І матері незвично не голосять.
Тут судять всіх — і мертвих, і живих
І вирок ненародженим виносять.

Та комуністів голос не померк,
І чує світ крізь радіобраваду,
Як пам'ять людства входить в Нюрнберг,
Де справжні судді вийшли на нараду.

НИКОЛАЙ АСЕЕВ

БОЛЬШЕВИЧКАМ МИРА

Надежда Крупская,
Мария Ульянова,
Димитрова Параскева!
Вы,
мир переделывающие
заново,
на свежий раскат распева,
вы,
мир перекраивающие
начисто
из прежних масштабов
и мерок,
явившие
высшее женщины качество —
упорство революционерок.

Ни тюрьмы,
ни зимы,
ни белые волосы,
ни годы
тяжелых лишений
у вас не сломили
ни бодрого голоса,
ни смолоду взятых решений.

Не только что жены,
сестры
и матери,
прошедшие
злыми боями, —
великую женскую силу
вы тратили
на большее обаянье.
Ни боль,
ни потеря,
ни темное облако,
ни мертвенность
сумерек серых
не мглили
высокого, ясного облика
отважных революционерок.
Вы не на баррикады взбегали
со знаменем,
позируя
и славословясь, —
вы ясным крепили
и ярким сознанием
о женщине
новую повесть.
В далекой Болгарии
плуги плугарили,
Симбирска
косились остроги,
когда ваши серые,
когда ваши карие —

пути выбирали,
дороги;
когда по сугробам,
тоскою примятым,
серея,
толпились бушлаты;
когда и не веяло
нынешним мартом,
Октябрьской
не высилось даты.
Вы выросли
с братьями и сыновьями,
родными
не только по крови,
и женщина стала
над всеми краями —
с отважными самыми
вровень.
На славные головы ваши седые,
на крепкие ваши привычки
сегодня равняются
все молодые —
страны и земли
большевички.

ЯРОСЛАВ СМЕЛЯКОВ

ВОЗВРАЩЕНИЕ ДИМИТРОВА ПОСЛЕ ЛЕЙПЦИГСКОГО ПРОЦЕССА

140

Так мне кажется —
сердце тише,
придавив
неокрепший лед,
над высокой
немецкой крышей
подымается
самолет.

Восемь парней,
глазам не веря,
зубы сжав,
говорят:
— Пока!

Из окна кабинета
Геринг
злобно смотрит
на облака.

...Между зимними облаками
он летит,
величав
и прост,

над заводом
и над лесами,
у еще
не погасших звезд.

Вечер. Ночь.
Через ветер черный
прямо в руки мои
идет
трехмоторный,
пятимоторный
потрясающий самолет.

Тяжело
подымая брови,
улыбаясь
моей стране,
прямо с неба
идут герои,
похудевшие в тишине.

И под небом
Москвы отверстым,
на тебя
устремивши взгляд,
краснопресненские
оркестры
задыхаются
и молчат.

Мы встречаем тебя
снегами,
мы приносим тебе
цветы.
Мы гордимся тобой,
и нами,
вероятно,
гордишься ты.

Снег летит
под больные ноги.
Стань прямей,
посмотри кругом —
мы тебе отдаем
дороги
и сады свои
отдаем.

Стали химики
и хлеборобы.
Что сказать,
если вы дошли
через тюрем
глухую злобу
до прекрасной
Большой земли?

Что сказать мне
к такому часу,
чем похвастать?

Прости меня,
если нету в моих
запасах
слов,
достойных такого дня.

Если я,
рассуждая здраво,
мир почувствовал
в тишине.
Это счастье мое.
И, право,
счастья этого хватит мне.

ДЕВЯТОЕ СЕНТЯБРЯ 1944 ГОДА

144

Я так жалею, что я не был
В том сентябре в балканских далях,
Когда твои земля и небо,
Сестра Болгария, восстали!

Когда волна освобожденья
Сердца людские расковала,
Сентябрь, как май, дышал твореньем
Весны, доселе небывалой.

И годы черные казались
Обвалом, рухнувшим в глубины,
И вновь на Шипке повстречались
Болгаро-русские дружины!

Но уже новою весною
Болгарских братьев обнимал я.
Краса Софии предо мною
Всем блеском мартовским сияла.

Хотя и шли еще солдаты
На фронт, в холмы за Балатоном,
Но миру люди были рады,
Полям без выстрела и стона.

КЛЕТВА

Съ гордость и радость приемамъ званието четникъ на народо-освободителното движение. Обещавамъ предъ другари, народъ и паметьта на геройски загиналитѣ борци на отечествения фронтъ, че посвѣтявамъ всичкитѣ си сили и живота си за освобождаване родината и свѣта отъ хитлерискитѣ завоеватели и тѣхнитѣ български слуги отъ фашиска тирания и че съ оръжие въ рѫка ще се боря за осъществяване програмата на отечествения фронтъ. Обещавамъ, че ще изпълнявамъ боевитѣ заповѣди на командиритѣ си и че нѣма да издавамъ тайни, които да ползуватъ врага.

Сурово наказа[illegible]а се стовари върху менъ [illegible] измѣня [illegible]ва обещания.

Да живѣе О[illegible]нтъ!
Да живѣе н[illegible]ободителната партизанска [illegible]я!
Смърть на ф[illegible]!
Свобода на н[illegible]!

Я слышал вольных песен голос,
Долины пели и поляны,
Где Вела Пеева боролась,
Сражалась милая Лиляна.

И братства верною основой
Остались в сердце дни такие,
Летело слово Димитрова
Над пробужденною Софией.

И вот прошли года... Былое
Глядит героев павших ликом,
А настоящее — с тобою,
В размахе чудном и великом.

Сестра Болгария! Все краше
Страна — любовь златая наша,
Пускай довольства полной чашей
Твой будет новый день украшен!

Я мысленно пройду от края
Тебя до края, до Дуная —
Все горы, к морю, где играет
Волна зеленая, родная.

И, как волна, пусть пенит радость
Все города, поля, высоты,
Сестер и братьев, зрелость, младость —
Годов трудолюбивых соты!

ПАВЛО УСЕНКО

ШЛЯХИ БАЛКАНСЬКІ

(Осінь, 1944)

На захід
слави армії
Під грай громів ідуть,
Їм райдуг весла барвнії
Щасливу кажуть путь.

Священною свободою
Квіток вінки горять,
За злою за негодою
Весни розцвівся сад.

Не б'ється над окопами
Планинський журний птах —
Піднявся над Родопами
Повстанський волі стяг.

Він звився над Піринами,
В стремнинах виграє,
На Шипці не спокійно, ні, —
Болгарія встає!

Йдуть луни дальніх вигромів,
Народ братів віта —
Болгарія Димитрова,
Болгарія труда.

Як рідних, обнімаючи,
На стуму ворогам,
Вітаючи, стрічаючи,
Співають славу нам.

Свободи марші слухають —
У скелі б'ють вали,
Вітаючи Толбухіна,
Балкани розцвіли.

Шляхи, шляхи балканськії
За Варною круті,
Йдуть Армії Радянської
Сталевії ряди.

Священною свободою
Квіток вінки горять,
За злою за негодою
Весни розцвівся сад.

Красує, наряджається
На щаснії літа —
Дороги зір ввижаються,
Свободи і труда.

У хаті над колискою
Новий схилився світ —
Троянди казанликської
Горить південний цвіт.

ПЕТРУСЬ БРОВКА

ИЗ «СЕНТЯБРЬСКОГО ДНЕВНИКА»

9.IX

150

Обвиты полдни золотые
Багряной праздничной каймой.
Я в сентябре всегда, София,
С твоими стягами, с тобой.

Тебя я знаю по рассказам,
Твоими думами живу,
Хоть не случалось мне ни разу
Тебя увидеть наяву.

Давнишней памятною датой
Гордится вся моя семья.
Мой дед на Шипке был когда-то,
А это значит — был и я.

Его рассказ о том походе
От внуков я не утаю.
Твои сыны Кирилл, Мефодий
Мне дали азбуку мою.

Славянское родное слово,
Орлиный клекот речи той,
Что в каждой фразе Димитрова
Лучится гордой правотой.

И думы, солнцем налитые,
Летят дорогой голубой.
Я в сентябре всегда, София,
С твоими стягами, с тобой!

АЛЕКСАНДР ГАТОВ

АЛЕША

152

Болгарский народ любовно называет Алешей величественный памятник освободителям в Пловдиве, увенчанный фигурой советского солдата

У Болгарии в душе хорошей
Образ воина Советов жив,
И народ зовет его Алешей,
Нежность в имя русское вложив.

Сильный, в плащ-палатке и в пилотке,
В пыльных и тяжелых сапогах,
Бил он по врагу прямой наводкой,
Тот же верный автомат в руках.

И затворы он сбивал прикладом
С казематов и концлагерей,
Узников встречал и добрым взглядом
Согревал детей и матерей.

Всем помог — и русским, и болгарам.
Чехов он освобождал, румын.
Дорог людям, молодым и старым,
Родины моей любимый сын.

Бескорыстен — золота не надо,
Разве только матери — платок,
И одна лишь гордость и отрада,
Что Свободу он добыть помог.

МИКОЛА БАЖАН

СПОГАД ПРО ДИМИТРОВА

Він з нами йшов, ще сповнений тим шумом,
Тим гомоном прекрасним і могутнім,
Яким його на площі охопила
Весела тріумфуюча юрба.
Він з нами йшов, і в ньому радість грала,
Кипіла буйно, билася ключем,
В очах блищала, на устах світилась,
Таїлася під вусами густими,
Виплескуючись усміхом звідтіль.

Він з нами йшов, задивлений іще
В барвистий образ людського потоку,
Який багрянцем, золотом, блакиттю,
Зеленим, синім, райдужним буянням,
Рожево-білим розцвітом весни
По дзвінкозвучних вулицях Софії
Без краю ринув повз трибуну. Він
Жадібно, самовіддано, щедротно
Душею б влився в кожну дружню душу,
Втопив би очі в кожен добрий зір,
Потис би кожну працьовиту руку
І всіх дітей би пригорнув до себе,
Бо це ішов його питомий люд,
Його народ, свободний і красивий.

Це був тріумф болгарської свободи,
Болгарського розкованого слова,
Болгарського прадавнього письма
У день, йому присвячений, у день
Кирила і Мефодія. Народ
Уперш за всі століття проминулі
Свою свободу й слово поєднав
В один високий, славний, неподільний,
Всесильний, світлий, переможний гімн.

Він з нами йшов. Нас — кілька посланців
Радянської країни на це свято.
І ми, так само, як господар наш,
Зворушені, схвильовані, щасливі,
По парку йшли услід за Димитровим,
Вслухаючись в його порвисту річ.

Осяяні платани срібнокорі,
Грайливе майво слави на алеї,
Перекликались сріберно дрозди
І срібні ниті, вплетені у хвилю
Одкинутої, як у лева, гриви,
Поблискували в бризках світлотіні.
Він рвучко йшов. Він щастя ніс в собі,
Він весь світився силою й красою
Болгарського звитяжного мужчини,
Відважного і запального мужа
Великих рад і величезних битв.

Він говорив. Душі його натхненність,
Прометеїчна пристрасність його
Була закута мудро і розважно
В такі ж прості, непишні й точні фрази,

Як і сама оця людина людська,
Що за життя легендою вже стала,
Не ставши монументом за життя.

Він говорив про чудодійність слова,
Про незрівняну силу письмена,
Про світодайність злетів поетичних
І про пісні, насущні, наче хліб.
Він вимовляв нам дорогі наймення,
Назвавши їх сузір'ям побратимства, —
Бунтарний Ботев, Пушкін і Шевченко,
Провісники тих радісних часів,
Коли народи, чвари позабувши,
З'єднаються в одну сім'ю. Казав
Про незліченність променистих граней
Алмазу мови, чистого й твердого,
Як дух народу, що в його глибинах
Жарів, міцнів, спікався і яснів,
Оцей алмаз, священна й неповторна
Ознака і оздоба всіх племен.

І я радів, вслухаючись у горде
Звучання мови, що навкруг лунала,
І я відчув, яким широким світом
Гриміти піде ця велична мова,

Написана узорами Кирила
На пурпурі речистих прапорів.

Коли ми сіли за святковий стіл,

Прикрашений розкішним квіттям безу,
Він звівся й, келих сповнивши вином,
Що запалало вогнищем в кристалі,
Підніс його і келих спив до дна,
За слово правди людської, святої,
За слово правди нашої, простої,
Як світло, як свобода, як життя.

ПАВЛО ТИЧИНА

НА СМЕРТЬ ГЕОРГІЯ ДИМИТРОВА

О, хто це в саме серце нас поранив?
Наш дух коритись смерті — ні, не звик.
Умер могутній син сім'ї титанів,
умер стійкий і мужній більшовик.

Болгаріє! В печалі ти в глибокій.
Ну що сказать, щоб не стривожить ран?
Це ж словом правди в і н розбив той спокій,
яким тебе приспать хотів тиран.

Димитрова ж революційна воля
з народом разом повернула ключ —
і від дверей відкрилось стільки поля!
І водоспади зашуміли з круч...

І вийшла ти, Болгаріє, в простори —
на світлу, ясну, на широку путь...
Твій син узяв тебе й повів на гори;
високим іменем тебе всі звуть:

Болгаріє — нова, демократична!
Країно сонця й вільного труда!
Димитрова ж у тебе мова зична!
Димитрова упевнена хода!

А дні ж були колись немов послідні...
Та ти з вождем устала й розцвіла.
Твоєму ж бо народу стали рідні
Леніна слова.

Нехай в Європі ще гієни виють,
банкіри з жиру казяться у США, —
болгари п р я м о йдуть і п р я м о діють,
бо в них живе Димитрова душа.

Димитрова незламний дух із нами —
нас на геройство надихає він.
Болгаріє! Вже ореш тракторами, —
прекрасна ти поміж нових країн!

О, хто це в саме серце нас поранив?
Наш дух коритись смерті — ні, не звик.
Димитров в і ч н о з нами — син титанів!
Ж и в и й Димитров — мужній більшовик!

ЯРОСЛАВ СМЕЛЯКОВ

ПАМЯТИ ДИМИТРОВА

Я помню ту общую гордость,
с какой мы следили в тот год
за тем, как отважно и твердо
процесс подсудимый ведет.

Под лейпцигским каменным сводом
над бандой убийц и громил
кружилися ветры Свободы,
когда заключенный входил.

Я помню, как солнце горело,
на зимний взойдя небосвод,
когда из далеких пределов
В Москву прилетел самолет.

Сияли счастливые лица,
исчезла тревожная тень.
И все телефоны столицы
об этом звонили весь день.

...Июльского русского лета
бесшумные льются лучи.
За воинской сталью лафета
печально идут москвичи.

До траурных башен вокзала,
под небом сплошной синевы,
со скорбью Москва провожала
великого друга Москвы.

Мы с вами, болгары. Мы знаем,
что очи славянской страны
сегодня одними слезами,
как чаши печали, полны.

И в горе, и в счастье, София,
всегда неизменно с тобой
могучая наша Россия,
как с младшей любимой сестрой.

1949

МАРГАРИТА АЛИГЕР

МУЗЕЙ РЕВОЛЮЦИИ В СОФИИ

Эти упрямо сведенные брови
и неуступчиво сжатые рты.
Эти синодики пролитой крови.
Как бережешь их, Болгария, ты!
Все, что душе драгоценно и свято,
ты воедино стремишься собрать...
...Славную дочь родила ты когда-то
в смутную пору, Болгария-мать.
Нет, не в богатом и солнечном доме
встретила дочка начало начал,
где-то в тюрьме, на полу, на соломе
первый ее голосок зазвучал.
Он зазвенел, ожидая ответа.
...Время шумело, и дочка росла,
в тюрьмах,
на сходках
и в песнях поэта
прямо шагала и знамя несла.
Шла врукопашную с миром суровым,
грудью встречала любую беду,
рядом стояла она с Димитровым
в зале суда в тридцать третьем году.
Не оступаясь под градом ударов,
с поднятой высоко головой,

шла умирать, как Никола Вапцаров,
чтобы навеки остаться живой.
Мать собирала влюбленно за нею
камни ее многотрудных дорог...
Детство и юность доверив музею,
перешагнула высокий порог.
В этом открытом приветливо доме
малую толику мать бережет,
а революция
в грохотах,
в громе,
в жизни кипучей
на воле живет!
А революция — это просторы
в утреннем шуме колосьев и рек,
Черное море, Балканские горы,
вечно творящий ее человек.
А революция — сущность народа,
слитого вместе надеждой одной.
...Вот мы стоим у музейного входа
в городе Софии ранней весной.
Солнечным светом Болгарии дышим,
чувствуем жар ее сердца и рук
и революцию видим и слышим
в жизни, которая плещет вокруг.

ПЕТРУ ЗАДНИПРУ

СТАРЫЕ КОММУНИСТЫ

166

Ивану Петровичу Дергачеву

А годы летят...
И, как с поля зарницы,
Спокойны, что век ими прожит не зря,
Уходят от нас старики-коммунисты,
Партийные люди времен Октября.

Сквозь пули, сквозь ветер жестокий и хлесткий
Прошли они, веря в большие дела,
Их жизни — как яркого света полоски,
Как след метеоров, сгоревших дотла.

Уходят из жизни, как старые домны,
В чьих недрах кипит революций металл,
Партийцы — скромнейшие люди из скромных,
Кто первую стежку в наш век протоптал.

Ни крови своей не жалея, ни нервов,
Весь короб забот вынося на горбу,
Надеждой и болью пяти континентов
Сильны они были, восстав на борьбу.

Уходят из жизни, из круга земного...
Но к нам и к потомкам сквозь дали веков
Вернутся примером немеркнувшим снова
Старейшины партии большевиков!

Не жаль, что летят наши годы, как птицы.
Но вот по следам уходящего дня
Уходят старейшины века — партийцы,
Уходят... И грусть обнимает меня.

Им некогда было под старость усесться
В шезлонгах —
все вдаль по крутым большакам...
О, если б я мог свои годы и сердце
Отдать этим мужественным старикам!

ЛЕОНИД МАРТЫНОВ

ОДНОФАМИЛЬЦЫ

168

Когда Ульяновы за стол садятся
Большим семейством в праздничные дни,
Они своей фамилией гордятся:
Ульяновы в деревне лишь одни!
И пусть все больше множится родни,
Пусть новые Ульяновы родятся,
Они Стране Советов пригодятся,
Останутся, наверно, не в тени.
И пусть она наивна, эта гордость,
Но дивна убеждений этих твердость —
Пусть знают дочь-невеста, сын-жених,
Что род их не совсем обыкновенен.
И задушевно родственен им Ленин,
Ульяновым оставшийся для них!

ПАВЛО ТИЧИНА

БОЛГАРСЬКОМУ НАРОДОВІ

День який, — братове! — мов цвітуть лілеї...
Поміж нами дружба. Строяться мости.
Та немає радості — більше за тієї,
як в єднанні жити, жити і рости.

Щастя в нас, — братове! — серце в самоцвіті.
Воля ж бо! Свобода! Диво з ясних див!
Та немає мудрості — глибшої на світі, —
як ударить ворога, що тебе гнітив.

Бережіте щастя! Бережіть свободу!
Ви ж свого Майбутнього справжні ковалі.
Славному болгарському сильному народу
жити й процвітати на своїй землі!

Вас хотіли знищити прокляті тевтони, —
та прийшла вам поміч із Країни Рад.
Заспіваймо ж пісню у чотири тони,
у чотири тони на весь зелен-сад!

З зеленого саду — буде винограду! —
скільки його схочете — дітям і собі...

Цього вірша автором було прочитано в Софії на Слов'янському Соборі (конгресі), що відбувався в березні 1945 року.

Між слов'ян вже знищено кам'яну заграду, —
станьте проти ворога — разом всі на бій!

Щоб життя вам квітло, щоб повніли чаші, —

ворога добийте, прокляніть і род...
Хай благословляться всі народи наші
й поміж ними старший — російський народ!

Він сказав: «Болгарію — знову обороним!
Вирвем, як під Плевною, із кілець змії...»
Слава ж нашим воїнам, воїнам червоним!
Партії слава — у Москві, Кремлі!

Я — від українського братнього народу
вам уклін, болгари, всім передаю...
Бережіте щастя! Бережіть свободу!
Многоплідну землю, землю свою!

День який, — братове! — мов цвітуть лілеї...
Поміж нами дружба. Строяться мости.
Та немає радості — більше за тієї,
як в єднанні жити, жити і рости.

Вам народ наш мовив: «Браття! Обороним!
Вирвем, як під Плевною, із кілець змії...»
Слава ж нашим воїнам, воїнам червоним!
Партії слава — у Москві, Кремлі!

АЛЕКСАНДР ГАТОВ

ЕДИНСТВО

Одна звезда нетленная над нами.
Мы — как тысячелетние дубы.
Могучими переплелись ветвями
Извечной дружбы и судьбы.

Мы — словно два клубящихся потока,
Родившихся среди различных гор,
Одной рекою, плавной и широкой,
Выходим в мировой простор.

Мы — как два дома под одною кровлей,
Свободе преданные две страны.
Болгарской кровью и советской кровью
Любовь и верность скреплены.

И столько ослепительных восходов
Еще нам вместе встретить суждено.
Мы — две державы, два народа,
Но сердце у двоих — одно.

ДМИТРО БІЛОУС

БОЛГАРСЬКА МОВА

Болгарська мово, славна мово,
в сузір'ї мов світи, зорій!
Скількох твоє вогненне слово
на труд покликало й на бій!

І скільки звуків і мелодій,
і щедрості, і доброти!
Тебе Кирило і Мефодій
плекали, солунські брати.

А важко стало — мова руська
прийшла на Шипку в грізні дні,
і українська, й білоруська
були з тобою в тім вогні.

І ти не вмерла — гідна подиву,
ти в чистоті своїй жила;
ввійшла навіки в пісню Ботеву,
в пісні Вапцарова ввійшла.

В тобі — вогонь в одежі слова,
що у людських серцях живе.
Велика правда Димитрова
на нові подвиги зове.

В тобі цехів залізних скрегіт,
немов салют новій добі,
і голубий балканський легіт,
і моря хвилі голубі.

Й заклечані софійські вулиці,
і гомін в селах і містах,
коли дівчата, мов горгулиці,
воркують в парках і садах.

І неба синь така безхмарна,
й рожевої долини пах,
і сяє Варна світла, гарна,
й величний Пловдів на горбах.

І славей для красунь-царівен:
льох, льох, співає, лі-лі-льох,
чарівні Тирново і Слівен,
і Слівен, Слівен — тьох-тьох-тьох!

І кожне слово, щире слово,
п'янить, мов гроздовий напій,
болгарська мово, братня мово,
співуча в твердості своїй!

ЛЕВ ОЗЕРОВ

Болгария! На расстоянье
Ты дышишь так же горячо.
Я чувствую твое дыханье,
Как чувствуют — к плечу плечо —
Товарища, его стремленья,
Его деянья и мечты,
Его растущее уменье
И ощущенье высоты.
Я токи чувствую живые
От водной глади и до дна,
Когда из глубины России
Ты мне, Болгария, видна.

РАСУЛ ГАМЗАТОВ

БОЛЬШАЯ СТРАНА

Болгария невелика,
Но гостю, встреченному ласкою,
И в целый год наверняка
Не обойти страну болгарскую.

В какую дверь ни захожу,
Хоть с домом дом не схож обличьем,
Но в каждом — друга нахожу
И дорожу его обычаем.

Уйдешь — обидится кунак,
А я кавказец как-никак!

И, словно в доме земляка,
Готов сидеть до бесконечности.
Болгария невелика,
Но нет границ ее сердечности.

И помнит каждого она
Солдата, за нее погибшего.
На памятниках имена
Читаю с головой поникшею.

Вознесены под облака
Редуты шипкинской баталии.
Болгария невелика,
Но мне не обойти Болгарии.

И в горы сердце я везу,
Ему они такие близкие.
Долина роз пред ним внизу
И виноградники фракийские.

Дунай и Янтра — хороши,
Марица вся полна напевности.
Открыта для моей души
Земля бескрайней задушевности.

Мне полюбилась на века
Красавица балканоликая,
И хоть она невелика,
Но все равно — страна великая!

ПЛАТФОРМА

З Києва до Праги і Софії
Блискавка-електропоїзд мчить.
Над тобою в дійсності, не в мрії,
Миром опромінена блакить.

Далі, далі, за Дністер і Тису,
За Дунай і знову за Дунай.
Вітер пестить вікопомну тирсу,
Де балканський визволений край.

В інший бік лягли дороги слави,
Взявши дужий — на віки — розгін,
Через браму Бреста — до Варшави,
Від Москви — до друзів у Берлін...

А було — в хурделицю й морози
На близькі й далекі рубежі
Ми тягли старенькі паровози
З кладовища брухту та іржі.

А було — міста у холоднечі,
В голоді, в розрусі, у тифу,
Хліба б крихту, не собі — малечі.
Вороги на фронті і в тилу.

Били всіх: Денікіна й Петлюру.
Били добре, били до пуття.
Через пролетарську диктатуру
Ми прийшли в сьогоднішнє життя.

Через Перекопи й Сталінгради,
Що не раз траплялись по путі,
Через Красну площу і паради,
Через подвиги в бою й труді.

Хоч мінялись — у військових форма,
У цивільних — назви установ.
Комунізм — одна у нас платформа,
Партія — основа всіх основ.

ВИКТОР БОКОВ

У ПАМЯТНИКА ЛЕНИНУ

У памятника Ленину в Софии,
Подбодренные взрослыми людьми,
Смеются дети, как цветы живые,
Кладут к ногам живой венок любви.

Летит из уст простое слово: Ленин!
Оно — как эхо звонкое в горах.
Уходят и приходят поколенья,
А Ленин все живет в людских сердцах.

Не остудил лица холодный мрамор.
И ленинской улыбки не украл.
Она живет в характере упрямом
И в складках лба, который столько знал.

И трогательно тянутся ручонки
К великому и мудрому вождю.
А он стоит и думает о чем-то,
Он, кто терпел и тюрьмы, и нужду.

Тот самый он, который в дальней ссылке,
Нередко забывая о себе,
Умом великим, сердцем своим пылким
Рассеивал унынье, звал к борьбе.

Идут, идут, идут все утро дети,
Цветы, цветы к подножию кладут.
И лично Ильичу, и всей планете
На верность клятву вечную дают.

И видит это древняя София,
Что побраталась с древнею Москвой,
И видит это новая Россия,
И Ленин перед всеми — как живой.

ПАВЕЛ АНТОКОЛЬСКИЙ

ДРУЖБА

Что дружба!
Тост заздравный, что ли?
Похмелья гаснущего гарь?
Нет, в нашей воле,
В нашей школе
У дружбы есть иной словарь.

Иной словарь, иная слава,
Подземный гул иных корней.
И шапка Шипки — двоеглава,
И вся поэзия — над ней.

Что для поэта дружба — служба,
И, если вдуматься нам глубже,
Закон поэзии таков
В погранохране языков.

Я с меньшим не хочу мириться,
Да будет речь моя тверда!
В моей крови ш у м и Марица
О к р о в а в л е н н а, как тогда.
В моей душе п л а ч е в д о в и ц а,
Л ю т о р а н е н н а и горда.

Есть час истории, в котором
Всей грудью дышит человек
И ясно видит над простором
Границы перевальных вех:

Огни биваков, звезды ночи,
Костры родопских партизан...
Из дальней дали чьи-то очи
К его приблизились глазам.

И в млечном утреннем тумане,
Сквозь рассветающую тьму,
Вся — дружелюбное вниманье,
Близка Болгария ему.

И мы друг друга в песне кличем.
И расстояньям вопреки
Есть я л ю б л ю
И а з о б и ч а м —
Два рукава одной реки.

АНАТОЛІЙ ГЛУЩАК

ДЕРЕВО ДРУЖБИ

Поетам Варни

Те дерево зросло з моєї радості,
З самого серця, із його тепла.
І не було на нім кривої парості,
Ані дупла,
з трухлявим дном дупла.

Воно зросло з мойого світу-досвіду,
З моїх обдертих працею долонь;
Воно зросло
немов надія вдосвіта,
Ніби жаги нестриманий вогонь.

Відчувши непорушність свого кореня,
Пильнуючи мінливі небеса,
Те дерево
не гнеться на всі сторони,
Яка б не напосілася гроза.

Воно пахтить озонним чесним промислом;
Для нього в небі сонце кружеля.
І підліском звелися мої помисли
Над злітним полем
з іменем — Земля.

ЯРОСЛАВ СМЕЛЯКОВ

РАБОЧЕМУ КЛАССУ

В силу сердца и в силу традиций
Я собрался — в какой уже раз! —
со стихами к тебе обратиться
с Красной площади в праздничный час.

Это здесь с увлеченьем всегдашним,
раздвигая плечом небосвод,
вековые и вечные башни
ты поставил, рабочий народ.

Сам по твердости схожий с гранитом,
не жалея стараний и сил,
Мавзолея гранитные плиты
ты печально и гордо сложил.

Ты соткал для гражданской отваги
и пронес по раздольям страны
Революции ленинской флаги
и знамена Великой войны.

По духовному смыслу и складу,
по учебникам собственных школ
ты, построив сперва баррикады,
на плотины потом перешел.

А теперь, как в привычную смену,
в межпланетную даль высоты,
на монтаж и на сварку Вселенной
не спеша собираешься ты.

И на будущем том космодроме,
где-то между Луной и Москвой,
будешь вешать свой табельный номер,
как железный мандат заводской.

Жизнь России уже утвердила,
подтвердила эпоха сама
созиданья рабочую силу,
пролетарскую силу ума.

ОЛЕГ ШЕСТИНСКИЙ

ГИМН НАШЕЙ ДРУЖБЕ

190

От Банско и до мыса Калиакра,
от Русе и до сказки Ропотамо
восходит мир полуденным
светилом,
восходит мир полуночной звездой.

Болгария!
Ты выстрадала мир
в огне, резне, сражениях
гайдуцких
под черным небом у кровавых
рек.

Болгария,
как мать над колыбелью,
склоняешься над полем,
над горою,
над лесом, над рекою,
над ручьем.
С одной мечтой:
чтоб колосилось поле,
чтоб чистой быть реке,
чтоб в вечных скалах
всегда парил торжественный орел.

Болгары-други!
Наша сила ныне
не в том лишь, что мы братья
по оружью, —
товарищи мы по насущной жизни,
ответчики мы за грядущий век.
О ратный дух славян! Его впитали
мы с материнским молоком в
Балканах,
в Сибири неоглядной, на Неве...
На Шипку шли — от Куликова
поля,
а к Плевне шли мы — от Бородина.
О мудрый дух славян! Его впитали
мы с материнским молоком в
Пирине,
в земле московской и у волжских
вод.
Кирилла и Мефодия творенье
нам свет дарило в отроческий
день.
Отечество прекрасное мое!
Я нынче слышу звук болгарской
речи
среди густых лесов народа коми,
среди тайги тюменской,
нефтеносной,
среди казахских далей азиатских
и в величавой матери — Москве.

Болгары-други!
Сдвинем наши чаши,
а руки мы сплетем в рукопожатье,
сердца сольем в одно большое

сердце
и в гений обратим свои умы.
В беде и счастье тыщу триста лет
стояла ты, Болгарская держава.
Так стой же ты отныне лишь
счастливо
не тыщу триста лет —
но вечно стой!
От Банско до родного Ленинграда,
от Русе до реки российской Волги
восходит мир полуденным
светилом,
восходит мир полночною звездой.

193

Глибинним будучи і пружним,
чужим і чуждим рідних бродів,
я володію арко-дужним
перевисанням до народів.

Воно в мені таке могутнє
і на стількох стоїть підпорах!
Поцілиш блиском-громом в сутнє,
і чути: другий грім у горах...

А другий грім — другим ще далі
гримкоче, хоче та радіє,
що поміж націй міст із сталі,
що міжнародна дружба діє.

І ось тут сам, прогримкотівши,
стаєш ясним в своїм розвої, —
як доброго здоров'я пивши
коло криниці степової.

Ой пивши, пивши, ще й утершись, —
без попереджень, без умови, —
в послідньому вбачаєш першість,
як до чужої прийдеш мови.

До мови доторкнешся — м'якше
м'яких вона тобі здається.
Хай слово мовлено інакше —
та суть в нім наша зостається.

Спочатку так: немов підкова
в руках у тебе гнеться бідна,
а потім раптом — мова! мова!
Чужа — звучить мені як рідна.

Бо то не просто мова, звуки,
не словникові холодини —
в них чути труд, і піт, і муки,
чуття єдиної родини.

В них ліс шумить і пахне квітка,
хвилюють радощі народні.
Одна в них спільна чути нитка
від давнини і по сьогодні.

І позичаєш тую мову
в свою — чудову, пребагату.
А все знаходить це основу
у силі пролетаріату.

ДМИТРО ПАВЛИЧКО

Я — КОМУНІСТ

Я бачив світ, де б'є нужда навідлі,
Брехня пече і пухне, як нарив...
Та в ленінському слові, як у світлі,
Я сам себе очистив і відкрив.

Мої чуття, як атом правди, стислі,
Прудкі, як блискавиці течія.
Я — комуніст і в імені, і в мислі,
В якій реве та стогне кров моя.

Під зорями тривожними щоночі
Я чую погляд предків на собі.
Це їхні мрії, здогади пророчі
Дозріли кревно у моїй судьбі.

Козацькі думи хоч сумні, та вольні,
Спів арсенальців, що від куль не впав,
І молодогвардійців крик зі штольні
Я в голосі своєму посплітав.

Мої літа — не монотонні дублі:
Я змінююсь, як світанковий пруг.
Ясні уми і руки зашкарублі
Жаданням творчим з'єднує мій дух.

Я обіймаю землю молодую,
Сніги палю, як вітер весновій,
Людині я будущину будую,
Будущину в родині світовій.

Все, що роблю, — не з крові, тільки з поту.
І тут мій рай, а не на небесі.
І відіб'є той час мою роботу,
Де гратимуть, як грані, всі часи.

Мене не знищить туга, ані зрада,
Ненависна межа не вб'є мене.
Мого народу чесна автострада
Племен стежину босу не зітне.

І в ліс її не віджене, а взує,
Наддасть розгону їй і широти.
Як сонце, нас перепиняти всує,
Не повертатись нам, а далі йти.

Я — комуніст. Хай квилить пан і блазень!
Душі моєї не збагнути їм.
Я в сонячній неволі зобов'язань
Вчарований покликанням своїм.

Та що мені жерці сліпої волі,
Хай знають — я живу нелегкома!
Вони ж — мов хроби безхребетні й кволі:
Свободи в сейфах золотих нема.

Своє життя затис я, наче рану,
Щоб сонце донести до всіх людей.
А сейфи їх, як мури Ханаану,
Розваляться, коли затрубить день.

А день озветься грізною трубою,
Де кривда зачинилася стара.
Свобода їх обернеться ганьбою,
Мій біль — снагою мудрості й добра.

Я обіймаю землю молодую,
Сніги палю, як вітер весновій.
Людині я будущину будую,
Будущину в родині світовій.

Ростуть мої діла, мої надії,
Мій світ росте від ленінських щедрот.
Я — комуніст і в імені, і в дії,
Яку благословляє мій народ.

ПРИМІТКИ

[1] *«Він в Лейпцігу фашистів переміг...»* — йдеться про історично відомий виступ Георгія Димитрова на Лейпцігському процесі у 1933 році.

[2] *Ятак* — співучасник, людина, що допомагала болгарським партизанам в період 1941—1944 років.

[3] *«То друкар був, товариш Георгій Димитров...»* — свій робітничий шлях Георгій Димитров розпочав з 12 років учнем складача в друкарні, в 1901 році був обраний секретарем профспілки друкарів Софії.

[4] *«Край Берковіці — розстріли...»* — у вересні 1923 року під керівництвом Георгія Димитрова і його соратника Васила Коларова (1877—1950) відбулось антифашистське збройне повстання. Берковиця — місто на півночі Болгарії, яке було зайнято повсталими робітниками й селянами 24 вересня 1923 року. Після поразки над повстанцями була вчинена жорстока розправа.

[5] *«Піп Андрей вів селян...»* — Андрей Іванов — діяч революційного руху в Болгарії, був священиком. Член БКП з 1919 року. Приймав активну участь у Вересневому антифашистському повстанні 1923 року як агітатор, боєць, був командиром гармати, проявив винятковий героїзм. Після придушення повстання його було заарештовано і повішено.

[6] *«Лист календарний відриваєш: друге липня!»* — 2 липня 1949 року помер Георгій Димитров.

[7] *Дядо* — Димитр Благоєв (1856—1924) — засновник і керівник Болгарської робітничої соціал-демократичної партії. Один з перших теоретиків і пропагандистів марксизму в Болгарії в кінці XIX на початку XX століття.

[8] Псевдонімом Майстор підписував свої літературні твори видатний діяч болгарського і міжнародного робітничого руху, один із засновників Болгарської робітничої соціал-демократичної партії, талановитий письменник, публіцист і оратор Георгій Кирков (1867—1919). Він був одним з фундаторів болгарської пролетарської літератури.

[9] У вересні 1918 року сталося велике солдатське повстання, під час якого повстанці зайняли село Владая. Повстання було жорстоко придушене урядом з допомогою німецьких військ.

[10] *Перник* — шахтарське місто. Георгій Димитров приймав тут участь в активних робітничих виступах шахтарів у 1906-му і 1911 роках.

[11] *Обориште* — назва місцевості, де було прийнято рішення про Квітневе повстання 1876 року проти турецьких поневолювачів.

[12] *Бузлуджа* — місцевість в горах, де в 1891 році за ініціативою Димитра Благоєва відбувся конгрес Болгарської соціал-демократичної партії.

[13] Йдеться про кровавий терор царського уряду в квітні 1925 року.

[14] *18 червня 1882 року* день народження Георгія Димитрова.

[15] *Септемврійці* — учасники Вересневого повстання 1923 року.

[16] *Септемврійчета* — члени Димитровської піонерської організації в Болгарії.

[17] *Люба Йовошевич-Димитрова* — видатна болгарська революціонерка і талановита поетеса, дружина Георгія Димитрова.

[18] *Парашкева Досева* — мати Георгія Димитрова.

[19] *Бойчинівці* — місцевість, де відбулась одна з найжорстокіших битв Вересневого повстання 1923 року.

[20] У тюрмі Георгій Димитров одержав звістку про смерть дружини.

[21] *Балканець Йово* — ліричний герой болгарського фольклору.

[22] *Інджє* — гайдук надзвичайної краси і відваги, жив у кінці XVIII— на початку XIX ст. Оспіваний у народних піснях як героїчний народний месник, що наганяв страх на турків і зрадників народу.

[23] *Майстер Манола* — герой болгарського пісенного фольклору. Видатний тим, що не хотів підкоритись туркам. Був ув'язнений за високим муром, щоб звільнитися, викував крила, з допомогою яких злетів.

[24] *Паісій Хилендарський* (1722—1798) — ідеолог болгарського національно-визвольного руху XVIII ст., історик періоду Болгарського відродження. Монах, автор першої «Історії слов'яно-болгарської».

[25] *Христо Ботев* (1849—1876) — видатний революційний діяч, поет, публіцист, національний герой болгарського народу. Загинув в бою з турками на горі Вола.

[26] *Апостол* (агітатор) — Васил Левський (1837—1873) — великий болгарський революціонер-демократ, один з найвидатніших керівників національно-визвольної боротьби. По-зрадницьки виказаний турецькій поліції, загинув на шибениці.

[27] Георгій Димитров народився в селі Ковачевці Перницького округу.

[28] *м. Фердінанд* (зараз Михайловград) — під час Вересневого повстання 1923 року тут знаходився Головний військово-революційний комітет.

[29] *9 вересня 1944 року* — день всенародного антифашистського повстання і визволення Болгарії Радянською Армією.

ІЛЮСТРАЦІЇ

На звороті шмуцтитулів:

с. 10 *Георгій Димитров — діяч болгарського і міжнародного робітничого руху*

с. 120 *Пам'ятна зустріч з В. І. Леніним в 1921 році під час роботи III конгресу Комінтерну*

с. 19 *Георгій Димитров в юнацькі роки*

с. 27 *Серед страйкуючих шахтарів в м. Перник в 1906 році*

с. 33 *1913 рік. Георгій Димитров вперше обраний депутатом Народної Ради*

с. 45 *Георгій Димитров популяризує серед трудящих Болгарії ідеї Великої Жовтневої соціалістичної революції*

с. 63 *Парашкева Досева — мати Георгія Димитрова, яку в народі називали бабуся Парашкева*

с. 71 *Георгій Димитров — один з керівників Вересневого антифашистського збройного повстання 1923 року*

с. 81 *Відкритий лист до робітників і селян Болгарії, підписаний Георгієм Димитровим і Василем Коларовим, в якому аналізуються причини жорстокої поразки Вересневого повстання 1923 року*

с. 89 *1933 рік. Арешт Георгія Димитрова в Берліні в зв'язку з провокаційним підпалом фашистами рейхстагу*

с. 101 *Георгій Димитров під час історичного Лейпцігського процесу*

с. 105 *Георгій Димитров у тюремній камері Моабітської в'язниці. 1934 рік*

с. 113 *Могутній рух протесту в усьому світі за визволення Георгія Димитрова (1933—1934 роки)*

с. 131 *На VII конгресі Комінтерну. 1935 рік*

с. 145 *Піднесення антифашистського руху в Болгарії, створення в 1942 році під керівництвом Георгія Димитрова Вітчизняного фронту*

с. 149 *Радіостанція «Христо Ботев» оголошує Програму Вітчизняного фронту*

с. 155 *В 1946 році Георгія Димитрова обрано Головою Ради Міністрів Народної Республіки Болгарії*

с. 163 *Перед промовою на V з'їзді БКП в 1948 році*

с. 171 *Серед болгарських піонерів*

с. 177 *Георгій Димитров вітає молодіжну робітничу бригаду*

с. 185 *Розмова з членами Спілки народної молоді*

с. 189. *Зустріч з робітниками*

ЗМІСТ

НАРОВЧАТОВ СЕРГЕЙ. МАНИФЕСТ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ 5

РИЛЬСЬКИЙ МАКСИМ. БОЛГАРІЯ 8

БЕЗСМЕРТЯ **203**

БОЖИЛОВ БОЖИДАР. ДИМИТРОВ 11
переклад Володимира Бровченка

БАГРЯНА ЄЛИСАВЕТА. ДИМИТРОВ ПОВЕРТАЄТЬСЯ
переклад Дмитра Білоуса

КЮЛЯВКОВ КРУМ. РОЗСТРІЛ 15
переклад Максима Рильського

НИВ'ЯНИН ІВАН. ІМ'Я 17
переклад Анатолія Глущака

ЛАМАР. ЛІТА 18
переклад Дмитра Білоуса

МАРАНГОЗОВ НИКОЛАЙ. ДИМИТРОВ СЕРЕД НАС 21
переклад Василя Моруги

ФУРНАДЖІЄВ НИКОЛА. БЕЗСМЕРТНИЙ 23
переклад Валентина Мороза

ПЕНЕВ КРУМ. У ВІРШАХ ПОСТАТІ ТВОЄЇ НЕ ВМІСТИТЬ 24
переклад Володимира Забаштанського

РАДЕВСЬКИЙ ХРИСТО. СЕРЦЕ ДИМИТРОВА 26
переклад Дмитра Білоуса

ВИЛКОВ КРУМ. ДИМИТРОВ 28
переклад Станіслава Стриженюка

ІСАЄВ МЛАДЕН. ДИМИТРОВ 30
переклад Віктора Нарушевича

МІЛЧЕВ ІВАН. ВІЧНИЙ ДИМИТРОВ 31
переклад Володимира Забаштанського

МАРКОВСЬКИЙ ВЕНКО. ОРЛИЦЯ 32
переклад Дмитра Білоуса

АНДРЕЄВ ВЕСЕЛИН. БЕЗСМЕРТЯ 37
переклад Віталія Березінського

РАЙНОВ БОГОМИЛ. ДИМИТРОВ З НАМИ 38
переклад Станіслава Стриженюка
ПЕТРОВ ВАЛЕРІЙ. ВИПАДОК ЗА КОРДОНОМ 39
переклад Валерія Бойченка
ЖОТЕВ ДОБРІ. СКОРБОТА 41
переклад Валентина Мороза
ЗІДАРОВ НИКОЛАЙ. ЦЕ Б ЗУСТРІТИ ДИМИТРОВА... 43
переклад Валерія Бойченка
МЕТОДІЄВ ДИМИТР. ПРИСВЯТА 46
переклад Оксани Сенатович
АНГЕЛОВ ЦВЕТАН. ДИМИТРОВ 48
переклад Дмитра Білоуса
ОВАДІЯ ДАВИД. ДО ОСТАННЬОЇ МИТІ... 50
переклад Анатолія Глущака
МАТЕВ ПАВЕЛ. БАТЬКО 52
переклад Дмитра Павличка
РАКОВСЬКИЙ ВИТЬО. БЕЗСМЕРТЯ 54
переклад Василя Моруги
РАЛІН РАДОЙ. БАТЬКОВІ СПОГАДИ 56
переклад Дмитра Білоуса
ВАСИЛЕВ ДИМИТР. ВІДВІДИНИ ІМПЕРСЬКОГО СУДУ 59
переклад Володимира Лучука
ПОПТОНЄВ СТЕФАН. ЗВИВАЄТЬСЯ МАГНІТОФОННА СТРІЧКА 64
переклад Оксани Сенатович
СТЕФАНОВА ЛІЛЯНА. Я ВИРУШАЮ ЗАВШЕ З ТОГО ДВОРУ 68
переклад Григорія Халимоненка
СТОЯНОВ АНАСТАС. 18 ЧЕРВНЯ 70
переклад Анатолія Бортняка
СТЕФАНОВ ПИРВАН. ПАН «ІХ ФРАГЕ» 73
переклад Дмитра Білоуса
ХРИСТОЗОВ НИКОЛАЙ. БАЛАДА 74
переклад Романа Лубківського

ОРЛИНОВ ОРЛИН. ПОРТРЕТ, НАПИСАНИЙ ОРЛИНИМ ПЕРОМ 76
переклад Петра Засенка
СТРУМСЬКИЙ ГЕОРГІЙ. ПЕРЕД СТАРОЮ ФОТОГРАФІЄЮ 78
переклад Віталія Березінського
СТЕФАНОВ ДИМИТР. СПЛАВ 80
переклад Бориса Нечерди
ВИЛЧЕВ НАЙДЕН. КВІТИ БІЛЯ МАВЗОЛЕЮ 83
переклад Володимира Лучука
КАРАСЛАВОВ СЛАВ. ХР. ДИМИТРОВ 84
переклад Петра Засенка
ЄВТИМОВ ЄВТИМ. ПОДОРОЖ 86
переклад Дмитра Павличка
КЕХЛІБАРЕВА НАДЯ. ЗУСТРІЧ З МАТІР'Ю 88
переклад Григорія Халимоненка
БЕРБЕРОВ МИХАЇЛ. УРОК 91
переклад Бориса Нечерди
ЛЕВЧЕВ ЛЮБОМИР. РОЗМОВА З ДИМИТРОВИМ 93
переклад Дмитра Павличка
ЄЛЕНКОВ ЛУЧЕЗАР. ДИМИТРОВСЬКА ДЕРЖАВА 97
переклад Романа Лубківського
ЦАНЄВ СТЕФАН. Я ЗАПИТУЮ 106
переклад Станіслава Стриженюка
НІКОЛОВ ІВАН. ДИМИТРОВ РОЗМОВЛЯЄ З ДІТЬМИ 108
переклад Віктора Нарушевича
АНДАСАРОВ ПЕТЕР. У ДИМИТРОВА В КОВАЧЕВЦЯХ 110
переклад Анатолія Глущака
ШОПКІН МАТЕЙ. ГОЛОС ДИМИТРОВА 112
переклад Ніни Гнатюк
ЙОРДАНОВА ПЕТЯ. ПТАХ З КОВАЧЕВЦІВ 115
переклад Василя Моруги
ЄЛЕНКОВ ЛУЧЕЗАР. ДИМИТРОВ — ЦІЛИЙ ВСЕСВІТ 117
переклад Дмитра Білоуса

ЄДНІСТЬ

АСЕЕВ НИКОЛАЙ. ВРЕМЯ ЛЕНИНА 121

ФИРСОВ ВЛАДИМИР, СЕРЕБРЯКОВ ГЕННАДИЙ. ВОРОТА В РОССИЮ 123

ГРИБАЧЕВ НИКОЛАЙ. ЮНАКИ 125

РУСТАМ СУЛЕЙМАН. ОСТРОВ БОЛЬШЕВИКОВ 127
перевод с азербайджанского Владимира Кафарова
АСЕЕВ НИКОЛАЙ. ГРЕМИТ ДИМИТРОВ 129

СТРИЖЕНЮК СТАНІСЛАВ. СУД 135

АСЕЕВ НИКОЛАЙ. БОЛЬШЕВИЧКАМ МИРА 137

СМЕЛЯКОВ ЯРОСЛАВ. ВОЗВРАЩЕНИЕ ДИМИТРОВА ПОСЛЕ ЛЕЙПЦИГСКОГО ПРОЦЕССА 140

ТИХОНОВ НИКОЛАЙ. ДЕВЯТОЕ СЕНТЯБРЯ 1944 ГОДА 144

УСЕНКО ПАВЛО. ШЛЯХИ БАЛКАНСЬКІ 147

БРОВКА ПЕТРУСЬ. ИЗ «СЕНТЯБРЬСКОГО ДНЕВНИКА» 150
перевод с белорусского Якова Хелемского
ГАТОВ АЛЕКСАНДР. АЛЕША 152

БАЖАН МИКОЛА. СПОГАД ПРО ДИМИТРОВА 154

ТИЧИНА ПАВЛО. НА СМЕРТЬ ГЕОРГІЯ ДИМИТРОВА 159

СМЕЛЯКОВ ЯРОСЛАВ. ПАМЯТИ ДИМИТРОВА 161

АЛИГЕР МАРГАРИТА. МУЗЕЙ РЕВОЛЮЦИИ В СОФИИ 164

ЗАДНИПРУ ПЕТРУ. СТАРЫЕ КОММУНИСТЫ 166
перевод с молдавского Юрия Гордиенко

МАРТЫНОВ ЛЕОНИД. ОДНОФАМИЛЬЦЫ 168

ТИЧИНА ПАВЛО. БОЛГАРСЬКОМУ НАРОДОВІ 169

ГАТОВ АЛЕКСАНДР. ЕДИНСТВО 172

БІЛОУС ДМИТРО. БОЛГАРСЬКА МОВА 173

ОЗЕРОВ ЛЕВ. «БОЛГАРИЯ! НА РАССТОЯНЬЕ...» 175

ГАМЗАТОВ РАСУЛ. БОЛЬШАЯ СТРАНА 176
перевод с аварского Якова Козловского

ДМИТЕРКО ЛЮБОМИР. ПЛАТФОРМА 179

БОКОВ ВИКТОР. У ПАМЯТНИКА ЛЕНИНУ 181

АНТОКОЛЬСКИЙ ПАВЕЛ. ДРУЖБА 183

ГЛУЩАК АНАТОЛІЙ. ДЕРЕВО ДРУЖБИ 186

СМЕЛЯКОВ ЯРОСЛАВ. РАБОЧЕМУ КЛАССУ 187

ШЕСТИНСКИЙ ОЛЕГ. ГИМН НАШЕЙ ДРУЖБЕ 190

ТИЧИНА ПАВЛО. ЧУТТЯ ЄДИНОЇ РОДИНИ 193

ПАВЛИЧКО ДМИТРО. Я — КОМУНІСТ 195

ПРИМІТКИ 198

ІЛЮСТРАЦІЇ 201

Його не осягнути словом: Вірші про Георгія Димит-
Й75 рова / Упоряд.: Є. Євтимов, П. Андасаров (НРБ), А. Глущак (СРСР); Пер. з болг. за ред. Д. Білоуса; Худож. П. Рашков (НРБ). — Одеса: Маяк; Варна: Георги Бакалов, 1982. — 207 с., іл.

Колективна збірка творів болгарських та радянських авторів присвячена 100-річчю від дня народження Георгія Димитрова. Книгу складають вірші про нерозривну братерську дружбу радянського і болгарського народів, Комуністичної партії Радянського Союзу та Болгарської комуністичної партії, пролетарський інтернаціоналізм.

На ілюстраціях болгарського художника Петера Рашкова відображено основні віхи біографії Георгія Димитрова.

Й $\frac{70500\text{-}029}{M217(04)\text{-}82}$ 47.82.4701000000 Сб 1

ЕГО СЛОВАМИ НЕ ОБЪЯТЬ

Составители:
ЕВТИМ ЕВТИМОВ, ПЕТЕР АНДАСАРОВ (НРБ),
АНАТОЛИЙ ГЛУЩАК (СССР)

СТИХИ О ГЕОРГИИ ДИМИТРОВЕ

Переводы с болгарского под редакцией
ДМИТРИЯ БЕЛОУСА
Художник ПЕТЕР РАШКОВ (НРБ)

Одесса «Маяк»
Варна «Георги Бакалов»
(На украинском и русском языках)

Редактори О. С. ГУРВИЧ-ПЕРЕВА (СРСР),
КРАСИМІР МАШЕВ (НРБ)
Художній редактор О. М. КАРПУШКІН
Технічний редактор Т. М. МОЛЧАНОВА
Коректор Н. І. КРИЛОВА

Інформ. бланк № 1422

Здано до складання 21.04.82. Підписано до друку 11.05.82.
Формат 60×90$^{1}/_{16}$. Папір офсетний № 1.
Гарнітура літературна. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 13. Ум. фарб.-відб. 25,56.
Обл.-вид. арк. 6,9. Тираж 3000 пр.
Зам. № 01246. Ціна 1 крб. 50 к.

Видавництво «Маяк».
270001, Одеса, вул. Жуковського, 14.
Одеська книжкова фабрика РВО Поліграфкнига.
270008, Одеса, вул. Дзержинського, 24.

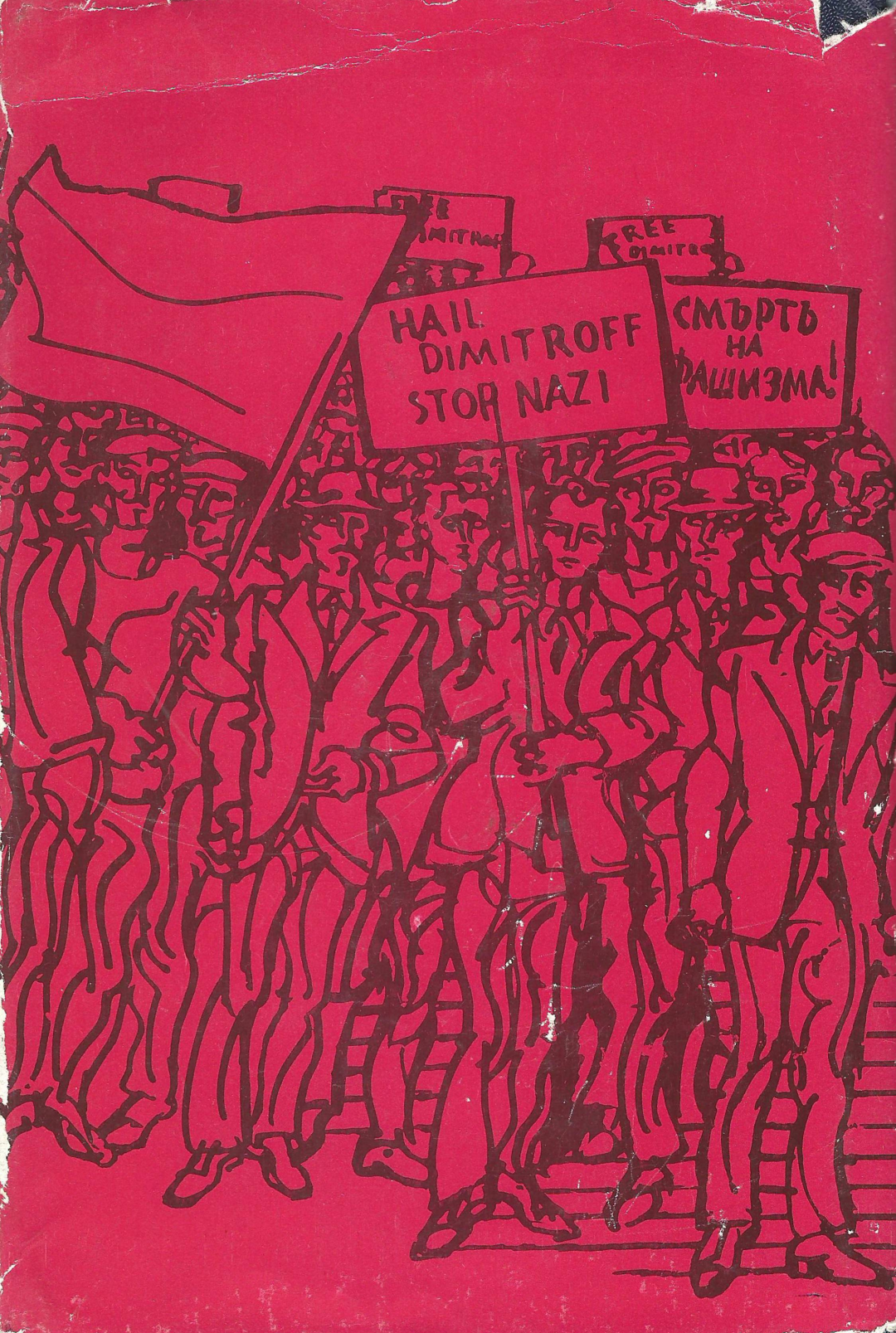
HAIL
DIMITROFF
STOP NAZI
СМЪРТЪ
НА
ФАШИЗМА!